Kuşaklararası Gündelik Hayata Dair Bir Alan Araştırması: İzmir Örneği
A Field Study Regarding Intergenerational Everyday Life: The Case of İzmir

Elif Baş*

Abstract: The main objective of this research is to analyze the sociological impressions of the daily life and leisure time of the married participants from two generations in İzmir. The sample of the study was conducted in the central districts of İzmir in 2017 and selected by the snowball sampling technique, 6 of which were women and 7 were men; in the second generation 8 women and 5 are men; in total, it was realized with 26 married participants. Semi-structured interview technique was used in the research. Descriptive analysis technique was used in the analysis and interpretation of categorized data. In the light of the data obtained from the field study it was observed that the effect of socio-economic factors on both generations was important in the leisure activities of the participants. As the level of education of the participants increases, their social status increases, their leisure time increases and diversifies. While the first generation participants spend their time by watching television and visiting friends in the household; especially the female participants can use their remaining time according to their individual preferences after removing household chores and childcare. In this context, it is important for 1st generation participants to fulfill their job and home-based responsibilities, and they can spend their time outside these jobs both in the private and public spheres. The importance given to personal preferences and social relations in daily life practices and leisure activities is more due to the lifestyles adopted by the second generation participants compared to the first generation. This difference between the two generations is related to the economic and cultural capital of the participants and can be explained by the habitus shaped by the participants. The positions of the participants in the two generations in different social classes and the habitus they created from these classes have also affected the likes and lifestyles of each.

Structured Abstract: In this study, which tries to shed light on the daily lives and leisure time of intergenerational married couples, firstly, the concepts of daily life, lifestyle, habitus and leisure were defined and then they were tried to be explained in the theoretical plane. Although daily life is based on repetition, it contains another area in itself and this needs to be explained.

In the research, the daily lives of the first generation and leisure activities are intertwined. Because most of them are retired, their lives are progressing on a routine and repetitive plane. Watching TV, reading books, eating, visiting friends, going to parks and gardens are among the activities we can list. It was observed that first generation participants with high socio-economic level were engaged in different activities besides their routine habits. When we interpret the responses of the first generation in the context of gender, there are differences in the ordinary days and leisure time of men and women. Leisure time planning for retired female participants is not more flexible or subjective. Because, while the

*Öğr. Gör. Dr. Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Kırkağaç Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü
Lect. Dr., Manisa Celal Bayar University, Kırkağaç Vocational School, Department of Social Service and Counseling.
ORCID 0000-0001-7294-5108
ebas1987@gmail.com

Cite as/ Atıf: Baş, E. (2020). Kuşaklararası gündelik hayata dair bir alan araştırması: İzmir örneği. *Turkish Studies - Social*, 15(5), 2377-2400. <https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.43673>

Received/Geliş: 18 May/Mayıs 2020

Accepted/Kabul: 30 August/Ağustos 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 August/Ağustos 2020

CC BY-NC 4.0

participants are planning their time, they do not create a movement area by positioning themselves in the center. The use of time is done primarily through home, spouse and children, and the remaining time is consumed based on individual preferences. While it is seen that women spend more time in the private area and spend more time on housework; it was concluded that male participants spent more time outside.

The daily life practices have been transformed due to the reasons such as the high social and cultural capital of the second generation participants, high educational levels, having made love marriages by agreement, women participating in the working life, working both of the couples in the household, changing working conditions. Considering the daily lives and leisure activities of the second generation participants, it can be interpreted that the ways of evaluating time are more diverse than the first generation. Even though the activities performed outside the working hours during the week are similar to the first generation, it is seen that the activities performed on the weekends differ. The desire to act together with the spouse about the time was often expressed by the participants.

The daily life practices of the second generation participants differ with the changes in their social structure and change in accordance with the consumption patterns in the capitalist economic system. In the private area, reading books and watching movies are among the passive activities that couples like to do. It can be said that only those who have problems in their marriage tend to act individually. In this context, it was observed that the participants were more common to adopt a more active lifestyle they could do individually compared to passive life.

In the gender culture created with the influence of social values and norms, definitions about femininity and masculinity are created. Features that include these definitions are learned during the socialization process, and appropriate behaviors are exhibited and internalized over time. In this sense, what is expected from women and men in the social plane differs from each other.

In the study, it is expected from the first generation women participants to fulfill the roles that fill the definition of femininity that we can define traditionally. It was observed that a more participatory approach was adopted in which the strict division of labor in the existing gender roles became more flexible compared to the first generation participants. When the findings obtained from the research are evaluated, it can be said that the sharing of the second generation married participants about gender roles has increased and they have implemented a more egalitarian structure in their daily lives compared to the first generation. It was observed that the role sharing of the first generation female participants participating in the study was less than the second generation female participants.

As a result, participants' evaluation of their time according to age, gender, socio-economic level is not similar. It can be said that these differences exist within the same generation. In addition, it has been seen that the routine activities are carried out in both generations.

In addition, it has been seen that the routine activities are carried out in both generations. We can see that the second generation participants benefit more from the services offered by the modern world. The fact that traditional values were more dominant in the first generation was effective in shaping the time. On the other hand, the fact that the second generation adopted both traditional and modern values with the effect of the changing world order caused them to look at their lives from a different perspective and this point of view spread to both their daily lives and their leisure time.

Keywords: Everyday life, leisure time, generation, marriage, family.

Öz: Bu çalışmanın temel amacı, İzmir'deki farklı iki kuşaktan evli katılımcıların gündelik hayatlarına ve boş zamanlarına dair izlenimleri sosyolojik olarak analiz etmektir. Çalışmanın örnekleme, 2017 yılında İzmir'e bağlı merkez ilçelerde yürütülüp kartopu örnekleme tekniğiyle seçilen 1. kuşaktan 6'sı kadın 7'si erkek olmak üzere; 2. kuşaktan ise 8'i kadın 5'i erkek olmak üzere toplamda 26 evli katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Kategorik hale gelen verilerin analizi ve yorumlanmasında betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Saha çalışmasından elde edilen veriler ışığında katılımcıların boş zaman etkinliklerinde sosyo-ekonomik faktörlerin her iki kuşakta da etkisinin önemli olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe, sosyal statüsü arttıkça boş zaman yaratması ve bunları çeşitlendirmesi de artmaktadır. 1. kuşak katılımcılar zamanlarını genellikle hane içerisinde televizyon izleyerek, eş/dost ziyaretlerinde bulunarak geçirirken; özellikle kadın katılımcılar

öncelikle ev işleri ve çocukların bakımını giderdikten sonra geriye kalan zamanlarını bireysel tercihlerine göre kullanabilmektedirler. Bu bağlamda 1. kuşak katılımcılar için iş ve ev merkezli sorumluluklarının yerine getirilmesi önemli olup, bu işlerin dışında kalan zamanlarını gerek özel alanda gerekse de kamusal alanda geçirebilmektedirler. 2. kuşak katılımcıların 1. kuşağa nazaran benimsedikleri hayat tarzlarından dolayı gündelik yaşam pratiklerinde ve boş zaman faaliyetlerinde kişisel tercihlere ve sosyal ilişkilere verilen önem daha fazla olmaktadır. İki kuşak arasındaki bu farklılık, katılımcıların ekonomik ve kültürel sermayeleriyle ilişkili olup katılımcıların şekillendirdikleri habituslarıyla açıklanabilir. İki kuşaktaki katılımcıların farklı toplumsal sınıflardaki konumları ve bu sınıflardan kaynaklı olarak oluşturdıkları habitusların da farklı olması her birinin beğeni biçimlerini ve hayat tarzlarını etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Gündelik hayat, boş zaman, kuşak, evlilik, aile.

Giriş

İnsanların her gün gerçekleştirdikleri eylemlerin tamamı olarak adlandırılan gündelik hayat, esasen toplumsal yaşamı da kapsayan bir anlama sahiptir. Sosyal ilişkilerin yer aldığı, kültürel tecrübelerle şekillenen gündelik hayat kavramı, rutin olarak gerçekleştirdiklerimizin yanı sıra yaşadığımız toplumu anlamaya dair bilgileri de içinde barındırmaktadır. Bireyin yaşamının anlamlı hale gelmesinde gündelik hayat önemli bir yere sahiptir ve bu durum sadece gün içerisinde tekrarladığımız eylemlerle anlaşılmayacak kadar da karmaşıktır. Berger ve Luckmann'a (2008: 32) göre gündelik hayat insanlar tarafından yorumlanan ve tutarlı bir dünya olması anlamında onlara subjektif olarak anlamlı gelen bir gerçeklik şeklinde kendini sunmaktadır. Böylelikle bireyin gündelik eylemleriyle kurgulanan gerçeklik inşa edilmektedir.

Gündelik hayatın birbiriyle ilişkili olduğu kavramlar arasında sıralanabilecek olan boş zaman, insanlık tarihi boyunca anlamı değişime uğrayan kavramlar arasındadır. Modern dönem öncesindeki boş zaman yaklaşımıyla, endüstri devriminden sonra çalışma yaşamının dışında kalan zamanların boş zaman şeklinde adlandırılması arasında büyük farklılıklar mevcuttur. Çünkü bu sürecin değerlendirilme faaliyetlerinde değişimler yaşanmıştır. Endüstri devrimi öncesinde çalışma zamanı ile boş zaman bütünlüklü ele alınmakta, iş ve boş zaman birbirini tamamlar nitelikte görülmektedir (Karaküçük, 2014: 39). Boş zamanları değerlendirme, insanların çalışma dışı zamanlarında yaptıkları etkinlikleri kapsamaktadır. Sadece bireysel yaşamları kapsamayan bu boş zaman değerlendirmeleri aynı zamanda toplumsal ve kültürel olanla da yakın ilişki içerisindedir. Literatüre bakıldığında gündelik hayat pratikleri konusunda çalışmalar mevcuttur.¹ Türkiye özelinde yapılan çalışmalarda evli çiftlerin gündelik hayat pratiklerini ve boş zamanlarını değerlendirme biçimlerine ve evliliğin bu alanları etkileyip etkilemediğine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak bu çalışmada, kuşaklar arasında gündelik hayat pratiklerinde bir değişimin yaşanıp yaşanmadığına değinilecektir. Çünkü evlilik, bilinen tüm insan topluluklarında bulunan evrensel kurumlar arasındadır. Bates (2013: 290) evliliği tanımlamanın kolay olmadığını vurgulayarak, mülkiyet, ekonomik sorumluluk, cinsellik ve bu birliktelikten doğan çocuklara yönelik yükümlülüklerin paylaşımı için hukuksal bir anlaşma olduğu yönünde bir tanımlama yapar. Tanımda da belirttiği gibi evliliğin hem bireysel hem de toplumsal yanı bulunmaktadır. Evliliklerin oluşturduğu aileler kültürel yapıyı hem etkilemekte hem de ondan etkilenmektedir ve bu bağlantının, gündelik hayatla yakından bir ilişkisi bulunmaktadır. Böylece, evlilik sürecinde yaşananların gündelik hayatın şekillenmesinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

¹ Türkiye'deki gündelik hayata dair çalışmalara örnek olarak şu kaynakları gösterebiliriz. Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber, *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat* (2005); Zerrin Arslan, *Urban Middle Class, Lifestyle and Taste in Keçiören and Çankaya, Ankara: Distinction Through Home Furniture, Furnishing and Decoration* (Basılmamış Doktora Tezi) (2011); Mesut Yücebaş, *Yerli ve Milli Gündelik Hayat* (2016); İrmak Karademir Hazır, Sibel Kalaycıoğlu, Kezban Çelik Orta Sınıfların Farklı Kesitleri: Sınıf Geçmişi, Kültür Pratikleri ve Mesleki Statü (2016), Zehni Özmen, Beyaz Yakalı Yaşam Tarzları (2017). Çalışmalarda orta sınıfların gündelik hayatlarına ve tüketim örüntülerine vurgu yapılmaktadır.

Kültürel değerlerin, normların, geleneklerin ve kuralların kuşaktan kuşağa aktarılmasında evlilik ve aile kurumları önemli bir yere sahiptir. Bu değerlerin yeniden üretilmesinde gündelik hayat pratiklerinin de ayrı bir rolü vardır. Aile üyeleri tarafından genelde bu role sadık kalınır ve çizilen çizginin dışına çıkılmaz. Böylece sosyo-kültürel yapının bir parçası olan evlilik ve aile müesseseleri, gündelik hayatın şekillenmesinde temel öğeler arasındadır. Eş, anne ve baba olmak sosyo-kültürel yapının hem korunmasında hem de değişmesinde önemli sorumlulukları beraberinde getirmektedir. Bu sorumlulukların çerçevesinde evlilikle oluşan ailevi ve akrabalık ilişkileri gündelik hayat pratiklerine de yansımaktadır, çünkü bu kurumlar gündelik hayatı biçimlendirmekte ve dönüşüme uğratmaktadır.

Aile içerisinde uyulması gereken yazısız kurallar, toplumsal cinsiyet rolleri, gelenekler, kültürel öğeler gündelik hayat pratiklerinde açığa çıkmaktadır. Evlenmeden önce evliliğe dair öğrenilen, aile ve sosyal çevre tarafından tembih edilen hususlarla bir *hayat tarzı* inşa edilir. Bu yaşamda geçmişe dair bilinen her şey unutulmasa da bireyin idealize ettiği yeni rollere yer verilir. Modern dönemde evlilik öncesinde bireysel kararlara daha fazla başvurulurken, evlilik sonrasında eş olmanın getirdiği sorumluluklar devreye girmektedir. Her ne kadar modern dönemde toplumsal bağlamda eşitlik ve adalet ilkeleri sıklıkla vurgulansa da aile içerisinde sorumlulukların yerine getirilmesinde cinsiyetler arasında temel farklılıkların bulunduğuna dair çalışmalar literatürde yerini almaktadır (Bora ve Üstün, 2008; Dedeoğlu, 2000; Sancar, 2013; Tekeli, 2010). Bu farklılıkları açıklarken değinilmesi gereken kavramlardan biri de toplumsal cinsiyettir. Kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların sadece biyolojik farklılıklardan dolayı olmadığını vurgulayan toplumsal cinsiyet; biyolojik farklılıkların sonucunda ortaya çıkan sosyal ve kültürel değerlerin oluşturduğu farklılıklara işaret etmektedir (Dedeoğlu, 2000: 142). Feminist yazında kavramı ilk kullananlar arasında sıralanan Oakley'e göre, "cinsiyet" (sex) biyolojik erkek-kadın ayrımını anlatırken, "toplumsal cinsiyet" (gender) erkeklik ile kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Akt. Marshall, 1999: 98). Kadınlar ve erkeklerin hangi davranış ve faaliyetleri yapabileceklerine, hangi haklara ve güce kimin ne derece sahip olduğuna veya sahip olması gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilmekte; bu beklentiler, toplumdan topluma ve aynı toplum içinde bir toplumsal kesimden diğerine kısmen değişse de özünde ortak noktaları barındırmaktadır. Özünde bulunan ortak noktalar toplumsal cinsiyet temelli olup, farklılıkları ve eşitsizlikleri kapsamaktadır (Ecevit, 2003:83). Türkiye'deki yapılan çalışmalarda kadınların aile içindeki rollerinin geleneksel yapıdan kopmaya başladıkça daha modern değerler benimsendikçe aile içerisinde kadın ve erkek eşitliğinin daha fazla görünür olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Günay ve Bener, 2011; Akgül Gök, 2013). Toplumsal cinsiyet; kadınlar ve erkeklerin toplumsal olarak oluşturulmuş olan görev ve sorumluluklarına, dişiliğe ve erilliğe karşılık gelmektedir. Böylece biyolojik cinsiyet verili iken, toplumsal cinsiyet toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmektedir (Günindi Ersöz, 2016: 21). Feminist düşüncenin etkisiyle sistematik bir yapıya kavuşan bu kavramda, cinsler arasındaki farklılığa karşı ancak toplumsal ve kültürel değişimle mücadele edilebileceği savunulmaktadır. Dolayısıyla, kadının ve erkeğin toplumdaki konumu ve bunlara uygun edindiği rolleri toplumsallaşma sürecinde inşa edilen toplumsal cinsiyet rolleriyle belirlenmektedir. Ataerki kavramı da toplumsal cinsiyetle yakından ilişkilidir. Ataerki ile kadın ve erkeğin toplumsal düzlemdeki eşitsizliğinin temeline vurgu yapılırken, erkek hegemonyasının kadın üzerinde büyük bir güce sahip olduğundan da bahsedilir. Bu ideolojiyi besleyen farklı yapılanmalar olsa da geleneksel anlayış ve din ataerkinin yeniden inşa edilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Günümüzde geleneksel normların bireyler üzerindeki etkisinde esnemeler olsa da bazı aile yapılanmalarında varlığını sürdürmektedir. Ataerkillik, erkeklerin kadın üzerinde tahakküm kurmalarını sağlayan hiyerarşik ilişkiler ağıdır (Hartmann, 2016). Bu ağ içerisinde toplumsal ilişkilerde erkeğe üstünlük tanınmaktadır (Walby, 2016). Aile ve evlilik kurumlarının ataerkillik, sanayileşme ve kapitalizmle ilişkisini kuran feministler, aile ve evlilik kurumunu emek sömürüsü bağlamında eleştiriye tabi tutarlar (Başak, Kınır ve Yaşar, 2013: 21). Ataerki toplumun geleneksel değerleri modern toplumsal yapıda da önemli ölçüde varlığını

devam ettirdiğinden kadın için iyi bir eş, iyi bir anne olmak önem taşımakta ve böylece kadın için çifte sömürü veya çifte egemenlik koşulları yaratılmaktadır (Aktaş, 2013: 54). Ataerki toplumdaki cinsiyetçi işbölümünde kadınlar öncelikle ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu tutulmaktadırlar. Bu sebeple çalışma hayatından uzak kalmakta ve özel alanda yaşamaya zorlanmaktadır. Dolayısıyla feminist araştırmalarda cinsiyete, toplumsal cinsiyet anlayışına, aile ve evlilik kurumlarına, aşk, kültür gibi kavramlara geniş açıdan eğilerek toplumsal sistem ile iktidar ilişkilerine özellikle vurgu yapılmaktadır. Hartmann' a (2016: 175) göre ataerki, erkeğin kadının emeği ve cinselliğini sınırlayarak onun üzerinde kontrol sağladığını belirtir. Böylece tek eşli heteroseksüel evlilikler yoluyla erkekler, kadınları bireysel ve cinsel yönden kısıtlayarak, emeklerini denetleyerek ve çocukların bakımlarını üstlenmelerini sağlayarak onları tahakküm altına almaktadır. Dolayısıyla, ataerkinin önemli bileşenleri heteroseksüel evlilikler, kadınların çocuklara bakması, ev işi yapması ve kadınların erkeklerle ekonomik anlamda bağımlı olmasına yol açmaktadır. Gilman'a göre ise ataerkilliğin "özel mülkiyete dayalı ailesi"nde kadınlar hane içinde erkeklerin malıdır, ilk ve tek amaçları erkeğe haz vermektir (Donovan, 2014: 101). Böylece evlilik ve aile içerisinde ataerkillik kadının ve erkeğin toplumsal konumunu belirlemektedir. Dolayısıyla kadının hane içindeki görevlerinin doğuştan geldiğine inanılarak bu bakış açısı toplumsal düzlemde kabul görmektedir. Ezcümle, feminist literatürün ortaya koyduğu çalışmalar dikkate alındığında kadının ve erkeğin rol ve kimliklerinin kültürel yapı içerisinde şekillendiği ve bunların yeniden üretilirken ataerki bakış açısından bağımsız olmadığı söylenebilir.

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında yaşananlar gündelik hayattaki temel pratiklere de yansımaktadır. Ev işlerinden, çocuk bakımına, boş zamanların değerlendirilmesinden, iktisadi faaliyetlere kadar birçok alanda bu değişim yaşanmaktadır. Bireyin benimsediği değerlerden, kültürel sosyal sermayesine, toplumsal sınıfına kadar geniş bir yelpazenin bulunması eşlerin gündelik hayatlarını biçimlendirmektedir. Her bir öge kendi içerisinde çeşitli kategorilere ayrılmakta olup, katmanlar şeklinde ele alınabilir; çünkü bu ögeler arasında birbiriyle iç içe geçmiş girift bir yapı söz konusudur.

Sonuç olarak, bu çalışmada farklı iki kuşaktan katılımcının evli olmalarının boş zaman etkinliklerini ve gündelik hayatlarını nasıl etkilediği üzerinde durulmuş; bu etkinin hangi alanlarda daha yoğun olarak yaşandığı ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışma kapsamında yanıtlanacak sorular şu şekilde sıralanabilir: Katılımcıların gündelik hayatları evlilik kurumu içerisinde nasıl şekillenmektedir? Boş zamanlarını değerlendiren çiftler aile kurumundan nasıl etkilenmektedir? Gündelik hayatta ve boş zamanın değerlendirilmesinde kuşaklar arasında bir farklılık bulunmakta mıdır? Çalışmada bu sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır. Çalışmada öncelikli olarak gündelik hayat, boş zaman kavramlarına yer verilecektir, sonrasında evlilik hayatının gündelik hayat üzerindeki etkisine değinilecektir. Son olarak ise konu ile ilgili saha çalışmasından elde edilen bulgular analiz edilecektir ve sonuç kısmında çalışmanın bir değerlendirmesi yapılacaktır.

1. Araştırmanın Teorik Arka Planı

Konunun amacına uygun bir şekilde araştırmanın kuramsal çerçevesi *gündelik hayata, boş zamana, hayat tarzına* ve *habitus*a ilişkin düşünceler ekseninde oluşturulmuştur (Lefebvre, 2007, 2012, 2015; Giddens, 2014; Chaney, 1999; De Certeau, 2008, Bourdieu, 2014; 2015). Bu bağlamda gündelik hayat Lefebvre'ye (2007: 23) göre, yaşanmışlığın ve düşünmenin düşük bir derecesinin olup olmadığı anlamına gelmektedir. Yaşanmışlığın ve düşünmenin henüz birbirinden ayrılmadığı, algılanan her şeyin geniş bir evrenin parçası olduğu ve dünyanın tüm şeylerin toplamı olarak adlandırılmaktadır. Şahin ve Balta (2001: 185) ise gündelik hayatı "gündelik olan" bilebildiğimiz bütün toplumlarda insan soyunun varlığını sürdürmek için geliştirdiği etkinliklerden oluşur: yeme, içme, barınma, üretme, güvenlik, soyun yeniden üretimi gibi basit insani gereksinimleri karşılamak üzere yapılan tüm etkinlikler 'gündelik' rutinlerin, yığılmış bilgilerin, ritüellerin, toplumsal işbölümünün arasına dağılmış bir yığın işi kapsar" şeklinde tanımlamışlardır. Her iki tanımda da

görüldüğü üzere gündelik, rutini ve sıradan olanı içermektedir. Yemek yemekten, alışverişe, boş zamanların değerlendirilmesine kadar temel alışkanlıkları içeren, düzenli eylemleri kapsayan geniş bir kavrama karşılık gelmektedir. Ancak Lefebvre'nin (2015: 8-9) belirttiği gibi gündelik hayat yemek, içmek, giyinmek, uyumak gibi tüketim eylemlerinin toplamına indirgenemez. Toplumu sadece tüketimle tanımlamayan Lefebvre, sıraladığı bu eylemlerin gündelik hayatın tümünü kapsamadığını, eylemlerin gerçekleştiği bağlamları da içine alan toplumsal ilişkilerinde göz önünde tutulması gerektiğini vurgular. Bunun nedeni ise her bir eylemin kendi başına basit bir karardan kaynaklanmamasıdır; bu eylemler birbirine eklenmeli olup, toplumsal bir mekan ve zamanda meydana gelmektedir ve derin anlamlar içermektedir. Tek başlarına bir anlam içermeyen bu eylemler, toplumsal hayat ile de derin bir ilişkiye sahiptir. Gündelik olan, bir açıdan sıradan, tekrara dayalı ve önemsiz gibi görünse de aslında her eylem onun içinde gerçekleşir. Lefebvre'nin dediği gibi, "gündelikliğin dışına çıkmak olanaksızdır; onun dışına çıktıklarını iddia edenler bile ona kapılmışlardır" (2007: 19). Toplumsal olanın yaratılışında "kültür" ve "yapı" arasındaki etkileşime dair süregelen tartışmalar içerisinde gündelik hayat bu etkileşimin gerçekleştiği fiziksel alan olarak önemli hale gelir. Toplum kuramcıları tam da bu yüzden toplumun meydana geldiği süreçleri tespit etme girişimlerinde; gündelik hayatı analitik bir model olarak gittikçe daha fazla kullanmaktadırlar (Bennett, 2018: 12).

Gündelik Hayatın Keşfi eserinde De Certeau (2008: 43) için gündelik hayat, "düzenbazlık yapmak, dolap çevirmek yani işini kendince yürütmek için binlerce yol yordam sunar insana" olarak tanımlanmaktadır. Böylece gündelik hayat pratiklerinde bireylerin kendi kararları doğrultusunda eylemlerini sergileyebildikleri söylenebilir. Sıradan insan sıradan hayatını De Certeau'ya göre kendi tercihleri doğrultusunda istediği gibi değiştirebilmektedir. Lefebvre'den farklı olarak De Certeau için sıradan insanın gündelik hayatı strateji veya taktikler üzerine kuruludur. Bu taktikler yoluyla sıradan insan iktidar sahiplerinin gücünden ve dayattıkları otoriteden kurtulabilir. Birey egemen kültürün içinde kendi çıkarlarına uygun şekilde geliştirdiği "dümenler, oyunlar ve manevralarla kendine özgü kurallar" oluşturabilir (De Certeau, 2008: 47).

Gündelik hayatı açıklarken üzerinde durulması gereken kavramlardan biri de *hayat tarzı* (lifestyle) yaklaşımıdır. Giddens'a (2014: 110) göre hayat tarzı "bir bireyin benimsediği az çok bütünlük içindeki bir pratikler topluluğu olarak tanımlanabilir". Hayat tarzı çoğu kez yapay bir tüketim eğilimi çerçevesinde düşünüldüğünden önemsiz olarak parlak magazin dergilerinin ve reklamcılık imajlarının telkin ettiği bir şey olarak algılanır. Oysaki hayat tarzı bireyin hayatına özel bir bireysel kimlik anlatısı katar. Modernitenin küresel eğilimlerinden biri sayılan hayat tarzı modernitenin dinamikleri arasındadır. Aynı zamanda Giddens için hayat tarzı rutinleşmiş pratiklerdir; yani giyim, beslenme, davranış alışkanlıklarına ve diğerleriyle karşılaşılan ortamlara dahil olan rutinlerdir. Bir kişinin her gün aldığı ne giymesi, ne yemesi gerektiği vb. gibi kararlar bu tür rutinlere katkıda bulunur. Bütün bu seçimler sadece nasıl davranılması gerektiği konusunda değil, kim olunması gerektiği hakkında da kararları kapsar (Giddens, 2014: 111). Modern bireyi anlamak için düşünömsellik kavramına başvuran Giddens (2014) için kimlik artık verili olmayıp inşa edilmektedir. Yani bireyin yeni olaylar ve tecrübelerle sürekli olarak yeniden kurgulandığı, yeniden üretildiği bir şey haline gelmiştir. Modernite ile toplumsal hayat kökten dönüşüme uğramış, gündelik hayat ve doğrudan bireysel yaşantılarda da bunun izlerine rastlanılmıştır. Modern kurumların yol açtığı köklü dönüşümler doğrudan bireysel hayatlara sirayet etmiş; bireyin benliğinin ve kimliğinin şekillenmesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Modern toplumlarda geleneksel döneme kıyasla kimliğin verili olmaması; toplumsal yapıda ilişkilerin çözülmesine yol açmıştır. Böyle bir toplumsal yapıda bireyler, verili tek bir kimliğe sahip olmayıp, birden fazla seçenekle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bireysellik anlatılarının daha çok üzerinde durulduğu modern toplumlarda bireysel kimlikler daha ön plandayken; geleneksel toplumlarda ise kolektif kimliklerin önceliği söz konusu olmuştur. Nitekim, geleneksel toplumlarda kimlik, bireysel bir alan olarak görülmez. Çünkü kültürel yaşamın çevrelediği töreler, gelenek ve görenekler, kişilerin kimliğini belirlemede önemli rol oynamaktadırlar (Özdil, 2017: 392). Bu sebeple geleneksel

kodlarla çevrili hayatlar sürdürenler, bireyselliğin dışında diğer faktörlerin etkisi altında kalarak bir kimlik inşa ederler. Kolektif kimliğin inşasında önemli yere sahip olan aile, din vb. kurumlar;boşzaman etkinliklerinin düzenlenmesinde bireylerin karar almaları ve kendi hayatlarına dair seçim yapmaları noktasında etki sahibidirler.

Chaney'e göre yaşam şekli "paylaşılan standartlar, ritüeller, toplumsal düzen kalıpları ve belki de farklı bir diyalekt ve konuşma topluluğu biçimindeki özelliklerle sergilenir" (1999: 103). Gündelik yaşam, farklı sosyal sınıf, eğitim düzeyi ve toplumsal statüdeki bireyler tarafından farklı anlamlandırılmaktadır ve gündelik yaşam pratikleri de bu değişkenler etrafında şekillenmektedir. Hayat tarzı modern toplumlarda yaşayanların kendilerinin ya da başkalarının davranışlarını tanımlarken; insanları birbirinden farklı kılan davranış kalıplarını içermektedir. Chaney'e göre modern dünyanın günlük toplumsal yaşantısının bir parçası olan hayat tarzı; işlevlerini, karşılıklı bir etkileşim içinde ve modern bir toplumda yaşamayanlar için anlaşılabilir olacak yollarla yerine getirir. Yaşam tarzları insanların neler yaptıklarını, niçin yaptıklarını ve bunu yapmanın kendileri ve başkaları için ne anlama geldiğini anlatmaya yardımcı olur (Chaney, 1999: 14). Featherstone'a göre tüketim kültürünün aktörleri geleneklerin ve alışkanlıkların peşine takılmaktan ziyade, kişiselliklerini yansıttığını düşündükleri giyim-kuşam, pratikler, deneyimler, dış görünüş, vücut dili gibi unsurların kolajından oluşan yaşam tarzlarını birer proje gibi kendileri dizayn eder hale gelmişlerdir (Özmen, 2017: 29). Genel anlamda hayat tarzı eşyayı, mekânı ve zamanı kullanım biçimidir. Bir başka ifadeyle bir şeyleri üretmekten çok, kullanma ve tüketme biçimleridir (Tekin, 2014: 75).

Aynı gündelik hayat pratiğinin farklı sınıflarda farklı anlamlara bürünmesini açıklamada kullanılan kavramlardan biri olan *habitus*, pratikler ve temsillerin oluşma ve yapılaşma ilkesi olarak işleyen belirli toplumsal ortamlarca üretilen sürekli ve dönüştürülebilir eğilimler sistemi şeklinde tanımlanmaktadır (Bourdieu, 2014). Diğer bir ifadeyle *habitus*, bireylerin toplumsal eylemlerini belirleyen yatkınlıklar sistemine karşılık gelmektedir (Bourdieu, 2015: 10). *Habitus*, nesnel duruma nesnel olarak uyarlanan stratejiler üretir, ancak bu stratejilerin mutlaka bilinçli hedeflerin açık ürünleri ve dışsal nedenlerin bazı mekanik belirlenimlerinin sonuçları olması gerekmez. Toplumsal eylemi, pratik bir duygu, "oyun duygusu" olarak adlandırılabilir şey yönlendirir (Bourdieu, 2014: 46). Bourdieu için *habitus*, bir oyundaki her oyuncunun bir sonraki hareketi gibi, bir sonraki oyunu, bir sonraki vuruşu da sezgileriyle kavrama kapasitesine karşılık gelmektedir. *Habitus*, alışkanlık gibi tekrarlar sonucunda edindiğimiz, sadece zihnimizle değil bedenimizle de tanıdığımız bir şeydir (Calhoun, 2014: 79). Bu bağlamda, temel düşünce tarzlarının varsayımlarının aksine, *habitus* özel bir düşünce tarzına ait bireysel ve kolektif bir tarihe bağlıdır. Alışkanlık, kendiliğinden tekrarlanan, mekanik ve üretici olmaktan ziyade kopyalanan bir şey iken; *habitus*, yaratıcı bir tarz sunar. *Habitus*, geçmiş tecrübelerle dayalı strateji-üretici bir ilkedir ve faillere çeşitli görevleri yerine getirmek ve değişen durumların üstesinden gelebilmek için belirli bir mizaç ve eğilim kazandırır (Tatlıcan ve Çeğin, 2014: 317). Dışsal toplumsal yapıların içselleştirilmesiyle ortaya çıkan *habitus*, belirli türde zeminler ve koşullardaki toplumsal deneyimlerimizin bir sonucu olmasının yanında, zihnimizde taşıdığımız sürekli eğilimler setini de anlatır. Belirli toplumsal ortamlar ve koşullardaki deneyimlerimiz, dünyaya, bu koşullarda edindiğimiz bilgi ve kaynaklara yaklaşımımızı etkiler. Böylece *habitus*, aktörün içinde bulunduğu toplumsal bağlamının etkisini devreye sokan bilişsel ve güdüsel bir mekanizmadır; bilgi ve kaynakların bu bilgi ve kaynakların biçimlendirdiği etkinliklere aktarıldığı bir kanal, bir ortam sağlar (Tatlıcan ve Çeğin, 2014: 315).

Bourdieu sosyal hayatı anlamaya çalışırken, sadece ekonomik faktörlere bağlı olarak toplumun anlaşılamayacağını; bunun yanında eğitim, kültür ve aile gibi ekonominin dışında kalan faktörlerin de üzerinde durulması gereken önemli rollere sahip kurumlar arasında sıralar. Böylece alan kavramı onun için çeşitli *sermaye türlerini* kapsayan toplumsal konumların bulunduğu ve bireylerin buna dahil olmak için çaba sarf ettikleri bir mücadele yerine benzetilir (Arun, 2009). Bourdieu'ya göre bireylerin toplumsal eylemleri sosyal dünyada birbirine benzemeyen, farklılıkları

barındıran ve belirli sermaye türlerinin bulunduğu özellikleri kapsamaktadır. Onun için sosyal dünyayı anlamak, sermayenin ekonomik anlamının dışında kullanılarak mümkün olabilmektedir. Bu noktada Bourdieu'nun Marksist yaklaşıma benzer şekilde toplumsal sınıfları sadece aralarında ekonomik çatışmaya dayalı bir ilişki biçimine indirgeyerek tanımlamaz. Bourdieu için toplumsal alanda gerçekleşenler bulundukları alana özgüdür (Palabıyık, 2011; Göker, 2014).

Bourdieu farklı sermaye türlerini ekonomik, toplumsal (sosyal), kültürel ve sembolik olarak dörde ayırarak tanımlar. *Ekonomik sermaye*, gelir ve mülkiyet temelinde ekonomik kaynaklara sahip olunan ve diğer sermaye türleriyle yakından ilişki olarak açıklanan girift bir yapıya karşılık gelmektedir (Göker, 2014). Bourdieu için sadece ekonomik sermayenin dışında diğer sermaye türleri ile toplumu anlaşılır kılmak mümkündür. *Toplumsal sermaye* eylemi gerçekleştirenin içinde bulunduğu alandaki ilişkiler toplamıdır. *Kültürel sermaye* kavramında Bourdieu eğitim yoluyla okul başarısında, ekonomik sermayenin ötesinde aileden miras kalan kültürel alışkanlıkların ve eğilimlerin önemine vurgu yapmaktadır. Kültürel sermayeye sahip olmak uzun bir süreci kapsamaktadır ve eyleyenin çaba sarf ederek o kültürü özümsemesiyle oluşabilmektedir. *Sembolik sermaye* diğer sermaye tiplerinin toplumsal düzlemde kullanılmasıyla elde edilmektedir (Göker, 2014; Arun, 2009). Egemen sınıfın hegemonyasında bulunan bu türde sembolik sermaye egemen sınıfça belirlenmektedir. Dinlenen müzik türünden, giyinilen kıyafete, yenilen yemeğe kadar sembolik sermayenin izlerine rastlanır. Kültürel pratiklerin bireyler tarafından semboller yoluyla dışarıya aktarıldığı beğeni ve tercihleri kapsamaktadır.

Gündelik hayatın modern dünya ile yakından ilgili olduğu unutulmamalıdır. Lefebvre'ye göre (2007: 35), gündeliklik ve modernlik birbirini çevreler ve üstünü örter; ona ışık tutar ve onu gizler. Bunlar böylece zamanın ruhunun iki yüzü gibidir. Toplumsal hayatın içerisinde bütünü parçaları arasında sıralanabilecek olan gündelik hayat ile boş zaman arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu birliktelik modern hayatta kendini daha görünür kılmaktadır. Boş zamanın karşısında konumlandırılan çalışma yaşamı da gündelik hayatın içindedir. Dolayısıyla modernleşme ve sanayileşmeyle daha belirgin ivme kazanan boş zaman, çalışmanın sonucunda kazanılmakta ve çalışmanın getirdiği o yoğunluktan uzaklaşmayı temsil etmektedir. Bu noktada boş zamana ilişkin görüşleri belirtmeden önce ilk olarak, modern dünyada boş zamanın anlamına yönelik görüşlere değinmek gerekmektedir.

Boş vakit ile gündelik hayat arasında ilişkinin bulunduğunu belirten Lefebvre bunun basit bir ilişki olmadığını belirtir. Bu iki terim arasında hem birlik hem de çelişki vardır. Aynı insan çalışmadan sonra dinlenir, istediği bir şeyle meşgul olur. Her haftada cumartesi ve pazar, gündelik çalışmanın düzenliliğiyle birlikte, boş vakitlere aittir. Dolayısıyla, "çalışma-boş vakit" birliğini tahayyül etmek beraber düşünmek gerekir; çünkü aralarında birliktelik vardır ve her bir kişi, kullanabileceği zaman payını çalışmasının ne olduğuna göre programlamaya çalışır (Lefebvre, 2012: 35). Gündelik hayatın nerede olduğunu sorgulayan Lefebvre (2012: 37) boş vakit ile çalışma arasında bir kıyaslama yapar. Ona göre gündelik yaşam çalışmada mı, yoksa serbest zamanda mı; aile ve özel yaşamda mı, yoksa kültürün dışındaki 'yaşamsal deneyim' anlarında mı olduğunu sormaktadır. Yanıt olarak gündelik yaşamın, bu üç alanın tamamında geliştiğini ve tümü tarafından içerildiğini belirtir (Köse, 2008: 15).

Bu bağlamda *boş zaman*, "bireyin hem kendisi hem de için bütün sorumluluklardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçebileceği bir etkinlik uğraşacağı, bireyin kesin olarak bağımsız özgür olduğu zaman"dır (Tezcan, 1994: 9). Abadan'a (1961: 3) göre ise boş zaman "uyumak, yemek yemek, vücut temizliği yapmak, fakülteye gidip gelmek, ders veya bir işte çalışmak zamanı dışında kalan vakit" olarak açıklanmaktadır. Fitcher'a (2004: 147) göre boş zaman bireyin fiziki ve zihni dinlenme gereksinimlerini karşılar. Ayrıca oyun, spor, dans ve resim, müzik, drama gibi estetik sanat eserlerini de içermektedir. Böylece boş zaman onun için önemli bir toplumsal kurumdur. Lefebvre'nin belirttiği gibi, boş zamanın sanayi toplumunda daha da önem kazandığı inkâr edilemez. Modern dünyanın yorgunlukları, eğlenmeyi, hoş vakit geçirmeyi, gevşemeyi

gerekli kılmakta olup; boş zaman, sanayi toplumlarında insanlar için bir ihtiyaca dönüştürmüştür (Lefebvre, 2007: 65).

Kuramsal çerçeveyi çizmeye çalıştıktan sonra araştırmanın konusuyla bağlantılı gündelik hayat ile evlilik arasındaki ilişkiye de değinmek gerekir. Modern öncesi dönemde ve modernleşme sürecinde toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayan ve kültürel yapının biçimlen(diril)mesinde rolü olan evlilik ve aile kurumlarında, gündelik hayat pratikleri sergilenmektedir. İnsanlık tarihi kadar eski olan aile ve evlilik kurumları sosyo-kültürel yapının önemli bir parçasını oluşturan değerleri, sonraki kuşaklara aktarma konusunda da önemli bir işleve sahiptir. Eş, anne ve baba olmanın getirdiği sorumluluklar sosyo-kültürel yapının hem korunmasında hem de değişmesinde bir ivme yaratmaktadır. Evlilikle oluşan ailevi ve akrabalık ilişkileriyle gündelik hayat pratiklerinde de değişimler gözlenmektedir; çünkü bu kurumlar gündelik hayatı biçimlendirmekte ve dönüşüme uğratmaktadır.

Kültürel değerlerin, normların, geleneklerin ve kuralların kuşaktan kuşağa aktarılmasında evlilik ve aile kurumları önemli bir yere sahiptir. Bu değerlerin yeniden üretilmesinde gündelik hayat pratiklerinin de ayrı bir rolü vardır. Aile üyeleri tarafından genelde bu role sadık kalınır ve çizilen çizginin dışına çıkılmaz. Böylece sosyo-kültürel yapıda önemli bir konumda olan evlilik ve aile, gündelik hayatı yönlendiren temel öğeler arasındadır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak yorumsamacı bir yaklaşım benimsenmiştir. Nitel araştırma anlama ve yorumlamayı esas aldığı için içerden gözlemi, empati ile görüşmeyi ve yeniden inşa edilen bilginin araştırmacı tarafından yorumla zenginleştirilmesini öngörür (Bal, 2016: 72). Bu nedenle çalışılan konuya en uygun yöntem olarak nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Çalışmada nitel veriler elde edilirken derinlemesine görüşme tekniğine başvurulmuştur ve sonrasında bu veriler betimsel analiz tekniğiyle yorumlanmıştır. Mülakatlar yarı-yapılandırılmış olarak tasarlanmıştır. Araştırmada seçilen örneklemin, evrenin tümünü temsil etme gibi bir iddiası bulunmamaktadır. Nitel araştırmalarda "araştırma evreninin parametreleri hakkında genellemelere varmaktan çok, küçük ölçekli bir çalışma ile derinlemesine, ayrıntılı bir kavrayış hedeflenmektedir. Bu yüzden örneklemin büyüklüğünden ziyade, dikkat edilmesi gereken ölçüt, amaca uygun bilgiyi ortaya çıkaracak tekniklere yoğunlaşmaktır" (Kümbetoğlu, 2015: 98). İzmir demografik, kültürel ve sosyal açıdan ayırt edici özelliklere sahip olması (Tatlıdil, 2009) nedeniyle örnekleme oluşturmaktadır. Türkiye'nin batı bölgesinde bulunan ve diğer şehirlere kıyasla daha modern ve seküler değerleri benimsediği düşünülen İzmir, çalışmanın örneklemine dahil edilmiştir. İzmir'in merkez ilçelerinde yaşayan farklı iki kuşaktan 14 kadın ve 12 erkek toplamda 26 katılımcı örnekleme dahil edilmiştir. Örnekleme oluşturan ilk katılımcılara tanıdıklar aracılığıyla ulaşılmıştır. Görüşmelerin sonunda katılımcılara çalışmanın konusuna ve amacına uygun ve çalışmaya katılmaya gönüllü olabilecek tanıdıklarının olup olmadığı sorulmuş, sonrasında örneklem bu teknikle genişletilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde öncelikle tanıdık katılımcılara başvurulmuştur; kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada ilk kuşaktan 13 katılımcı, ikinci kuşaktan da 13 katılımcı olmak üzere toplamda evli 26² katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışma dahilinde ilk kuşaktan, 1946-1964 arası doğanları kapsayan "Bebek Patlaması Kuşağı"³ (The Baby Boomers) olarak tanımlanan 13 evli kadın ve erkek ile görüşmeler yapılmıştır. İkinci kuşaktan ise 1980-1999 yılları arasında doğanları kapsayan "Y

²Katılımcılar birbirleriyle evli olmayan kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Çalışmada birbirleriyle evli olan çiftler yer almamaktadır.

³İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan (1946- 1964) doğanları kapsayan "The Baby Boomers" kuşağı "geçiş dönemi çocukları" olarak da adlandırılmaktadır. Bu kuşak, dünya genelinde bir özgürlük devriminin yanında cinsellik, politik ve sosyal alanda yeniliklerin yaşanmasını sağlamıştır. Aynı zamanda 68 kuşağıyla da özleşen bu dönemde yaşayanların daha politik olduğu söylenebilir. Bayhan'a göre (2014: 13) gençler, ebeveynlerinin boyun eğdiği otoriter ve hiyerarşik düzene başkaldırış ve özgürlük için mücadele etmişlerdir.

Kuşağı⁴ olarak tanımlanan 13 evli kadın ve erkek ile görüşmeler yapılmıştır. İki kuşakta toplam 26 kişiyle gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıların her birine bir kod verilmiştir. Sonuç olarak farklı iki kuşaktan evli katılımcıların gündelik hayatlarını ve boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

3.Araştırmanın Bulguları ve Analizi

3.1.Birinci Kuşağa Dair İzlenimler: Rutin Hayatlar “Herkesin Geçirdiği Gibi”

Çalışmaya katılan 1. kuşak katılımcıların her gün rutin olarak gerçekleştirdikleri etkinlikleri öğrenmek kendi dünyalarına dair üretmiş oldukları anlamların da bilinmesini sağlamıştır. Araştırmaya katılan katılımcılar, sıradan bir günlerinin nasıl geçtiğini anlatmış, özellikle emekli erkek katılımcılar sabah kahvaltı yaptıktan sonra dışarı çıkarak kendilerinin ve evin ihtiyaçlarını giderdiklerini belirtmişlerdir. Boş zaman değerlendirmelerinde genellikle dinlenme, gezme, toplumsallaşma gibi eylem ve işlevleri yerine getirmişlerdir. Özel alanın dışına çıkan erkeklerin alışveriş ve dışarıda yapılacak çeşitli işlerle ilgilendikleri görülmüş; özel alan içerisinde de güç gerektiren tamir işleriyle uğraştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Akşamları ise sıklıkla televizyon izlenmekte, gazete okuyup bulmaca çözülmekte, bilgisayarla da zaman geçirilmektedir. Ayrıca akşam saatlerinde ev dışında yapılan aktivitelerin başında akraba eş/dost ziyaretleri gelmekte, belli yaşın üzerindeki katılımcılar akşam yürüyüşlerini de yaparak günü tamamlamaktadırlar:

Akşamları evdeyim kayınbirader gelir ben giderim mesela komşular bizim burda apartmanda şimdi bu ara yaz olduğu için gidip gelme olmuyor akrabalara gideriz sünnetler, düğünler.(1E1, 61)

Gaste okurum, kitap okurum. Öğleden sonra belli bir saatte dışarı çıkarım, yürüme yapmaya çalışıyoruz sağlık yönünden falan. Onun dışında akşamüstü gel kahvaltı gibi simit, çay falan bu şekilde geçiyor. Akşamda ağırlıklı televizyon ya da zaman zaman eşe dosta, akrabalara çocuklara gidip gelmeler hafta içi böyle geçiyor. Hafta sonu da hava durumuna bağlı yazlığımız var oraya gidip geliyoruz. (1E4, 65)

Dinî inançlar, katılımcıların yaşantısında bir yere sahip olup rutin hayatın bir parçası konumundadır. Dinin gündelik hayattaki yerinin namaz kılarak ve Kur'an okuyarak belirleyici olduğu söylenebilir. Katılımcıların dinî inançlarına dair gerçekleştirdikleri pratikler sosyal çevreleri ile yakın ilişki içerisinde ve bu çevre, bireylerin doğumundan itibaren tüm hayatını şekillendirebilecek konumdadır. Sosyal koşullar, rutin alışkanlıklar aracılığıyla inşa edilen toplumsal gerçekliği oluşturan habitus kavramına atıfla katılımcıların dinî inançlarının çıktısı olan pratikler gündelik hayatlarının bir parçasını oluşturmaktadır:

Normalde genelde sabah namazını kılıyorum sonra belli bir şeyden sonra Kur'an okuyorum. Ordan öğlen namazına çıkıyorum bir daha da eve dönmüyorum akşama kadar.(1E2, 55)

Sabahleyin kalkıyoruz camiye gidiyoruz, ordan geliyoruz yatıyoruz öğlene gidiyoruz yazın tabi bir şeyimiz yok. Camiden eve, evden camiye desek daha şeysi var...GeneldeKur'an okuyoruz, biraz siyasetle ilgileniyoruz. (1E3, 59)

⁴Y kuşağının doğum yılları için kesin bir parametre belirlenmemiştir (Lower, 2008: 80). Çoğu uzman Y kuşağının başlangıç yılını 1980 olarak kabul etmekte ve 2001 yılını da kuşağın bitiş sınırı olarak belirlemektedir. Bu kuşak, "Milenyum Kuşağı" ya da "Dijital Kuşak" gibi isimlerle de anılmaktadır. Dünyada yaşanan yeniliklerle birlikte Y kuşağı, teknolojik olanakların fazla olduğu bir dünyada yetişmişlerdir. Twenge (2013) bu kuşağı "Ben Nesli" olarak tanımlar ve onlar için birey daima ön plandadır ve kendinden memnun olmak her zaman en önemli şeye karşılık gelmektedir. Üniversiteye gitmek, çok para kazanmak, meşhur olmak talep edilenler arasında ilk sıralardadır. Özgürlük ve bireysellik doğal karşılanmakta, bebek patlaması kuşağına nazaran daha fazla anlaşılmayı beklemektedirler.

Tatile gitmek, yurtdışına çıkmak, sportif faaliyetlerle ilgilenmek, dışarıda yemek gibi evin dışında yapılan sosyal alışkanlıkların 1. kuşak erkek katılımcılarda yaygın olmadığı görülmektedir. Öte yandan dinî pratiklerin düzenli bir şekilde gerçekleştirildiği söylenebilir. Bourdieu için gündelik yaşamda bireyler, içinde bulundukları alanın ve kendi habituslarının zarureti bağlamında eyleme geçerler, iletişim kurarlar (Öztimur, 2014: 584). Bu açıdan katılımcıların ev dışı alışkanlıklara fazla meyilli olmamaları onların kültürel sermaye birikimleri ve konumlandıkları habituslarıyla açıklanabilir.

Rutin aktivitelerin dışında eşiyile dışarıya çıkıp tiyatro ve sinemaya gittiğini belirten katılımcı sayısı azdır. Eşle konserlere gitmek nadiren yapılanlar arasında olsa da genelde parklara gidilip çay içmek tercih edilmektedir. Çünkü Lefebvre'ye göre (2016: 125) "toplumsal mekân formu buluşmadır, bir araya gelmedir, kendiliğindenliktir". Mekân içindeki her şey yan yanadır veya ayrıdır. Böylece parklarda toplumsal buluşma formları arasında sıralanabilir. En aktif yaşantı, emekli olduğu halde çalışmaya devam eden bir kadın doktor katılımcının anlattıklarında görülmüştür. Eğitim ve gelir seviyesi yüksek katılımcıların özel alanda kapalı kalmayıp kamusal alanlarda da görünür oldukları eşleri ve dostlarıyla beraber dışarıda da zaman harcadıkları görülmektedir. Bu gruptaki bireylerin gündelik hayat kurgusundaki normallikleri, gerçekliği kurgularken içinde bulundukları kültüre gömülü olmalarından kaynaklıdır. Gündelik hayat rutin ve rutin dışı yapılanları kapsıyorsa da benimsenen hayat tarzları da gündelik pratikler çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Çünkü rutin hayatların sergilenmesinde farklı hayat tarzlarının mevcudiyeti söz konusudur. Geliri yüksek kesimin boş zamanlarını değerlendirmeleri geliri düşük kesimlere kıyasla daha çeşitli olabilmektedir. Bu bilgi doğrultusunda araştırmaya katılan 1E7, 63 ile 1K4, 58'in söylemlerinde de bu durum kendini göstermektedir:

Ben genelde sosyal bir insanım. Arkadaşlarımla buluşmak onları ihmal etmemek, mümkün mertebe belli aralıklarla. İşe gidiyoruz, beraber hanımla tiyatrodur, sinemadır veya bunlar varsa veya müzik, konser falan bunları zaman zaman yapıyoruz. Devlet tiyatrosu falan bunların dışında beraber pikniğe, şehir dışına parklara ben sokağı severim yani. Çay içmeye mesela oturup çay içmek parkta hanımla gider çay içeriz mesela. (1E7, 63)

Hafta sonları yani arkadaşlarımızla sosyalleşmek bir yerlere gitmek akşam yemekleri, sohbet muhabbet böyle. Yürüyüş yaparız akşam yemeklerine çıkarız haftada bir iki. Tatile çıkarız genelde arkadaşlarımızla beraber oluyoruz ama yılda bir kere falanda baş başa kısa küçük tatiller de yapmışlığımız vardır. Tek başıma kız arkadaşlarımla ayrı programlar yapmak. Yani çok uzun bir yere gitmek değil de akşam kız kıza eski arkadaşlarımla birkaç grubum var toplanırız. Akşamüzeri veya gece yemeğe çıkarız. Onunda var Manisa'da bir iki grubu var. Dağda... Ayrı gruplarımız var. (1K4, 58)

Verilen yanıtlar doğrultusunda katılımcıların gelir düzeyleri kültürel ve toplumsal sermayelerinin şekillenmesinde temel belirleyiciler arasındadır. Dışarıda yemek, spor yapmak, hobi sahibi olmak, seyahat etmek vb. faaliyetleri gerçekleştirebilmek katılımcıların yaşam tarzlarıyla ve tüketim pratikleriyle yakından ilişkili olsa da bulundukları toplumsal sınıf konumlarını da yansıtabilmektedir. Bu durumun tüketim alışkanlıklarıyla da yakından ilgisi bulunmaktadır ve tüketim üzerinden edinilen yeni hayat tarzları bireylerin gündelik yaşam pratiklerini etkilemektedir. Çünkü bireyler bulundukları toplumsal sınıfların habituslarına bağlı olarak beğenilerini, tercihlerini oluştururlar. Böylece farklı sınıfsal konumda bulunanlar da farklı hayat tarzlarını yansıtır farklı habituslara mensup olacaklardır.

Kadın katılımcılar çalışsın ya da çalışmasın geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye devam etmektedirler. Esping-Andersen'a göre kadınların çalışması, zorunlu olarak, toplum yapısının değişim geçirmiş olduğuna işaret etmemektedir. Çünkü kadının istihdam edilmesi cinsiyet rollerinde büyük dönüşümlere neden olmayıp kadınların hayatlarında yavaş yavaş ve aşamalı değişim yaşanmasına yol açmaktadır (Esping-Andersen, 2011: 31). Lefebvre'ye göre gündelik hayatın ağırlığı kadınların üzerindedir ve kadınlar var olan durumu tersine çevirerek çıkar

sağlayabilseler de her durumda bu yükü taşımaya devam etmektedirler. Birçok kadın da bu ağırlığın içinde tutsak kalır (Lefebvre, 2007: 87). Tutsak kadınlar evle ilgili her türlü gereksinimin giderilmesinde başrolü oynamaktadırlar. Eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik durum fark etmeksizin kadının ilk görevi ev kadınlığı iken diğerleri bundan sonra gelmektedir. Bora'nın (2016: 114) çalışmasında belirttiği gibi kadınlar kendi habituslarını oluştururken bilinçli kararlar vermekten ziyade alışlagelmiş davranışlara, ellerinin altındaki hazır buldukları söylem parçacıklarına ve gündelik bilinçdışı stratejilere yaslanmaktadırlar. Kadınlar farkına varmaksızın bu ideolojiyi gündelik hayat pratiklerine yerleştirmişlerdir ve bunun olağan bir süreç gibi yaşandığını sorgulamadan yeniden üretmeye devam etmektedirler. Bu bağlamda kadınlık tanımının içini dolduran kavramların başında domestik alanı ilgilendiren konular yer almaktadır:

O günde bugünde hep işlen vallaha. Yıka, ütüle halen aynı. Vallahi hiç oturmadan ben şimdi çok oturdum yemin ederim. Yemin ederim ben şimdi çok oturdum. Hayat böyle geçiyor. (1K5, 68)

Kendime ait (zaman) sen söyleyince hatırladım olmadı. Tatil yapmadım. İşim tatil ama kendi adıma tatil hiç yapmadım. Benim günlerim hep aynı geçiyor. İş-ev. Sürekli çalışmak ve ev işleri diyebilirim. (1K2, 57)

Lefebvre (2007: 87) modern gündelik yaşamda kadının konumunu şu şekilde anlatmaktadır: "Kadınlar gündeliklik içinde hem öznedirler hem de gündelik hayatın kurbanlarıdır, dolayısıyla nesnedirler, ikamedirler (güzellik, dişilik, moda vs.); üstelik, ikamelerin çoğalmaları kadınların aleyhinedir". Lefebvre'nin de söylediği gibi kadınlar kendi rutin hayatlarının öznesi konumundadırlar. Gündelik hayatta rutin olarak yaptıkları ev işleri bu özneliliğinin inşasında (Bora, 2016: 120) odakta durmaktadır.

Hane içerisindeki karşılığı olmayan görünmez emek (Acar Savran ve Demiryontan, 2016) ataerkil yapıda kadınlar tarafından "doğuştan" gelen bir özellik şeklinde benimsenmektedir. Bu bağlamda hane içi iş bölümünde eşitlikçi bir paylaşım söz konusu olamamaktadır. Dolayısıyla kadın özel alan içerisinde birçok ataerkil bariyerle karşı karşıya kalarak bunları aşmaya çalışmaktadır. Böylece ataerkil düzende toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünde kadının hane içerisindeki emeği gündelik hayatın sürdürülmesini sağlayan işleri yerine getirmekle sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda hanede yaşayan kişilere yemek ve temizlik yapmak, çamaşır yıkamak geleneksel toplumsal cinsiyete dayalı ataerkil işbölümünün "doğal" sonucu bağlamında çoğunlukla kadınların üstlenmiş olduğu görevler arasındadır.

Başka bir kadın katılımcı trafik kazası geçirdikten sonra bakıma gereksinimi olan kızıyla ilgilenmektedir. Gününün büyük bir kısmını engelli kızına ayıran katılımcı kendine ayırdığı zamanın yakın çevresiyle sınırlı olduğunu belirtmiştir. Nitekim, Türkiye'de engelli bakımı aileler aracılığıyla sağlanırken aile içinde de bu grupların sorumluluğu kadınlara düşmektedir (Dedeoğlu ve Şahankaya, 2015: 114). Engelli bakımında da kararlar alıp uygulamak kadınlara düşmekte; kadınların toplumsal cinsiyet rolleri yeniden ve yeniden daha güçlü bir şekilde pekiştirilmektedir. Lefebvre, gündelik hayatın içine sürülmüş olan kadınların gündelik hayattan bir kale kurduklarını, ancak bunun yanında onun dışına çıkmak için de mücadele ettiklerini belirtir (Lefebvre, 2007: 106). Böylece aile içerisindeki dengelerinin korunması adına kadınlara daha fazla yük ve sorumluluk binmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleriyle gelişen işbölümünde ev işleri, yaşlı ve hasta bakımı gibi hizmetler kadınlar tarafından yapılmaya devam edilmektedir ve bu işlerinde kadınlarca yapılmasına yönelik beklenti düzeyi halen daha çok yüksektir.

Evliliğin bireylerin hayatlarını etkileyen en önemli konuların başında çocuk sahibi olmak ve çocukla birlikte gelen sorumluluklardır. Özellikle de engelli bir çocuğa sahip olan ailelerde çocuğun bakım sorumluluğunu çoğunlukla anneler üstlenmektedir. Böylece anneler, çocuklarına

bakım verme rolünde yine ön plandadır. Durum böyle olunca kadınların sosyal hayatlarında gerçekleştirdikleri etkinliklerde azalmalar görülebilmektedir. Toplumsal cinsiyetçi işbölümü neticesinde, kadınlar zamanlarının önemli bir kısmında ev içi yeniden üretim faaliyetlerini oluşturan ev işleri ve bakım hizmetleriyle ilgilenmektedirler. Nitekim, günümüzde kadınların istihdama katılımlarının artmasıyla kamusal alanda daha görünür olmaya başlasalar da bu hızlı dönüşüm karşısında geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde daha yavaş bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla kadınlar, aile üyeleri tarafından bakım hizmetleri ve ev işlerinden sorumlu tutulmaya devam edilebilmektedirler. Kadın hane içinde erkeğe kıyasla daha fazla sorumluluk alırken, erkeğin kadına kıyasla sorumlulukları sabit kalabilmektedir. Kadınlardan istenen, yaşam alanının sınırlarını ev, eş ve çocuklarla belirlemeleridir. Ev işleri, çocuk bakımı ve eşin yeniden üretime hazırlanması kadınların varoluş nedenini de oluşturabilir (Helvacıoğlu, 1996: 41). Yaşam boyu çocuğa bakma sorumluluğu kadınlarda olduğundan onların gündelik hayatlarının ve boş zamanlarının büyük bir kısmı çocuk bakımıyla geçebilmektedir:

Kahvaltı, benim sıradan günüm Melis (kızı) ile ilgileniyorum. Onun dışında gitmem gereken yerler varsa, oraya gidip geliyorum. Burda (yazlıkta) denize giriyoruz, arkadaşlarla toplanıyoruz. Günlerim oluyor, günlerime gidip geliyorum. Sabahtan kahvaltı ediyoruz, Melis ile ilgileniyorum öğleden sonra gidersem bir yere gidiyorum. İşte akşam oluyor herkesin geçirdiği gibi. (1K6, 64)

Katılımcının bahsettiğiyle paralel olarak, geleneksel evliliklerde kadının sembolik değeri, doğurganlığıyla soyun devamını sağlaması ve namus, şeref gibi değerlerin taşıyıcılığı yapmasıyla tanımlanır (Bourdieu, 2016). Bu nedenle kadın, toplumsal olarak değişim değeri olan bir nesneye dönüştürülür. Sembolik sermaye kavramında buna değinen Bourdieu (2016: 60) üretim ve yeniden üretim ilişkilerinde evliliğin konumuna odaklanır. Çünkü kadın bu süreçte nesne olarak ya da kendilerinin dışında şekillenen ve erkeklerin elinde tuttuğu sembolik sermayenin devam ettirilmesine katkı sunan semboller olarak var olabilmektedir. Kadın, erkeğin evine yerleşen bir nesne gibi dolanmaktadır ve erkeğin çıkarına uygun biçimde erkeğin sembolik sermayesini yeniden üreterek birer mübadele nesnesi şeklinde akrabalık ve evlilik ilişkilerinin toplumsal inşasında rol oynamaktadır. Böylece kadının anne olması kadınlığını tamamlayabilmesinde önemli bir adımı oluşturmaktadır.

Bir katılımcı boş zamanını iki kısma ayırarak değerlendirdiğini anlatmıştır. Eşyle yapılması gerekenler ve yapılmaması gerekenler olarak boş zamanını ikiye ayırmıştır. Çünkü kadının dahil olabileceği alanlar sınırlandırılmakta, aynı zamanda her yere kadının görünür olması mümkün olamamaktadır. Bourdieu'nun da ifade ettiği gibi toplumsal alan, kadın ve erkeğin ikili zıtlıklarla anlamlandırılmasıyla cinsiyetlendirilmektedir. Kadınlık ve erkeklığe iliştilen çeşitli kabuller, istekler, düşünceler, metaforlar ve eylemlerin doğal anlam kazanmasıyla mümkündür. Bu şekilde kadın ve erkek arasındaki ayrım normalleşerek, öznelerin habitusu oluşur (Öztürk, 2014: 68). Dar çevreye bağlı olarak eş, dost, arkadaş ziyaretlerinin yapılması eşle yapılabilecek aktiviteler arasında sayılmıştır. Burada yine karşımıza ideal kadın kimliğini dolduran niteliklerin toplumsal cinsiyet düzeninde belirlenmesi söz konusu olmuştur:

Kitap okuruz, gezeriz eşimizi dostumuzu ziyaret ederiz. Değerlendiririz böyle...Eşimizle yaptığımızda vardır yapmadığımızda vardır. Yapılması gereken yerlere beraber gideriz. Mesela bir pikniğe gidilcekse aile ziyaretine gidilcekse yemeğe gidilcekse beraber gideriz. Hanım kendi aile yaşantısına göre kendi arkadaş gruplarıyla biz kendi yaşantımıza göre haa komşularımıza eşimize dostumuza ara sıra aile ziyaretleri yapıyoruz. (1E6, 64)

Gündelik yaşamın içerisinde toplumsal cinsiyete yönelik yargılara bağlı bir şekilde yaşayan kadın ve erkekler bireysel tercihlerine göre davranışlar sergileyememekte, ilgi alanlarının dahi bu cinsiyetçi bakış açısına göre ayrıldığı gözlenmektedir. Kendilerine vakit ayırmanın ancak herkes yattıktan sonra mümkün olduğunu ifade eden kadın katılımcılar, o saatten sonra mendil oyalamakta, dikiş dikmekte ve takı yapmaktadırlar. Ev işleriyle ilgilenen kadınlar evin ve

çocukların sorumluluğunu yerine getirdikten sonra yani "temel" sorumluluklar tamamlandıktan sonra kendileriyle baş başa kalabilmekte ve kısıtlı zamanlarını kendi tercihleri doğrultusunda kullanabilmektedirler. Kadınların boş zamanlarındaki tercihlerinin de toplumsal cinsiyet rollerinin ötesine geçemediği, kişisel tercihlerinin toplumun önerdiği alternatiflerin dışına çıkamadığı görülmektedir:

Mendil oylarım, boncuk dizerim. Hiç boş durmayı sevmiyorum. Uykum kaçsa boncuk dizerim ben. (1K5, 68)

Herkes yattıktan sonra odama girerim dikişim varsa dikiş dikerim, örgüm varsa örgü örerim, kitap okurum, bulmaca çözerim. (1K6, 64)

Takı bakarım. Takıya çok meraklıyım. Örgü örerdim eskiden. (1K3, 62).

Genel olarak 1. kuşak katılımcılar gündelik hayatlarında belirli bir rutinin çerçevesinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Katılımcıların bir kısmı dinsel pratikleri bağlamında namaz kılarak güne başlarken, bir kısmı da sosyal ve kültürel sermayelerinin kapsamı doğrultusunda televizyon izleyerek, kitap ve gazete okuyarak, eş dost ziyaretlerinde bulunarak süreci değerlendirmektedirler. Bunun yanında katılımcıların hayat tarzlarındaki farklılıklarının boş zaman faaliyetlerine yansması onların sahip oldukları kültürel, ekonomik ve toplumsal sermayeleriyle paralel bir düzlemde ilerlemektedir. Örneğin katılımcıların yapmış oldukları bu etkinliklerin sahip oldukları kültürel sermayeleri ile yakından bir ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü kültürel tüketim pratiklerinin edinilmesinde ailedeki ve okuldaki kültürel aktarımın büyük bir payı bulunmaktadır. Kültürel sermayesi düşük seviyede olan katılımcıların boş zamanlarını değerlendirirken yapmış oldukları etkinlikler sınırlı kalabilmektedir. Ayrıca bireylerin yaşadıkları maddî zorluklar veya zorunluluklar hayat tarzlarındaki beğeni düzeylerini belirlemekte ve bireylerin beğeni düzeyleri arasında farklılıklara yol açabilmektedir. Dolayısıyla katılımcıların eğitim seviyesi, ekonomik düzeyi, emekli olup olmama durumları, çalışma hayatında yer alıp almamaları boş zaman aktivitelerini etkileyen diğer unsurları oluşturmaktadır. Böylece yalnızca tek bir sermaye türünü dikkate alarak katılımcıların boş zaman etkinliklerini analiz edebilmek yetersiz kalabilmektedir; ayrıca onların toplumsal, ekonomik, kültürel konumları da göz önünde bulundurularak konuya geniş bir perspektiften bakılmalıdır.

3. 2. İkinci Kuşağa Dair İzlenimler: Boş Zamanı Eşle Geçirme İsteği “Hep Eşim Yanımda Olsun”

1. kuşaktan katılımcıların görücü usulü, akraba ve hemşehri evliliği gibi daha geleneksel değerlerin hakim olduğu evlilikler gerçekleştirmeleri; 2. kuşak katılımcıların ise tanışarak/anlaşarak evlenme, aşk evliliği gibi daha modern değerlerin hakim olduğu, bireysel tercihlere dayalı evlilikler yapmaları onların boş zamanlarını değerlendirmelerinde etkili olmuştur. 1. kuşak katılımcılar geleneksel kodları yansıtan eylemleri gerçekleştirmekte iken; 2. kuşak katılımcıların eşle birlikte vakit geçirme isteği daha yüksek düzeyde olabilmektedir. Bu açıdan 2. kuşak katılımcıların boş zamanlarını değerlendirme aktiviteleri 1. kuşağa kıyasla daha fazla ve çeşitlidir; boş zaman değerlendirilmelerinin çoğunun eşle birlikte yapıldığı, yapılmak istendiği gözlenmiştir. Erkek katılımcıların halı sahaya gitmesi, motorlu aletlerle uğraşması bireysel olarak yaptıkları aktiviteler arasındayken; gezmek, televizyon ve film izlemek eşle yapılan boş zaman değerlendirmelerini kapsamaktadır. Evde geçirilen zamanın dışında, dışarıda yapılan kültür-sanat etkinlikleri bağlamında eşle sinemaya gitmek ve dışarıda takılmak ilk sıralarda yer alır:

Hobi olarak halı saha var...Ama çoğu boş zamanım eşimle geçiyor boş zamanlarımdan yüzde 90'ı eşimle geçiyordur. Genelde geziyoruz sinemaya gidiyoruz pazartesi perşembe bir kampanyamız var o daha iyi biliyor benden. (2E2,37)

Düzenli olarak eşimden ayrı yaptığım bir şey yok çünkü biz aynı şeyleri yapmaktan hoşlandığımız için beraber yapıyoruz öyle bir arkadaş çevresi de gelişti yani eşli kadınlı erkekli on kişi on iki kişi takılabildiğimiz gruplarımız var (2K3,36)

Genellikle beraber geçiririz ya evde ya da dışarıda çok böyle sen buraya git ben de buraya gideyim gibi çok şeyimiz olmaz bizim. Dışarıyı seviyoruz. (2E5, 34)

Ekonomik ve kültürel sermayeleri yüksek katılımcıların toplumsal sınıf konumları zamanın tüketimi ve sosyal/kültürel faaliyetlere katılımı noktasında etkili bir yere sahiptir. Sinemaya/tiyatroya gitmek, hafta sonları gezmek, müzik aleti çalmak benzer toplumsal sınıflara dahil katılımcıların habituslarını da yansıtmaktadır. Ekonomik sermayesi güçlü olan kesimin tercih ettiği faaliyetlere katılma şansı daha yüksek olmaktadır. Dolayısıyla bu durum alt sınıfa mensup bireyler için geçerli olmayabilir. Ekonomik sermayesinin yetersizliğinden kaynaklı olarak tatile çıkmak mümkün olmazken; bunun yerine akraba ziyaretlerinde bulunmak ya da "memlekete gitmek" alt gelir grubuna dahil olanlar için yapılabilecek etkinlikler arasında sıralanabilir. Diğer taraftan, bireylerin toplumsal çevreleri taşıdıkları nitelikler bağlamında farklı gündelik yaşam pratiklerinin geliştirilmesine zemin hazırlayabilir. Yaşadığı aile, gittiği okul, çalıştığı iş yeri, mensup olunan toplumsal sınıf bireylerin hangi pratikleriyapabileceklerine ışık tutmaktadır. Yaşanılan sosyal çevrede kabul görmeyen bir faaliyeti yapmak o alanda ilerlemenin önünü de kesebilir. Bireylerin yapmış oldukları beğeniler ve seçimler, sınıfsal konumlarına, yaşlarına, dinî inançlarına etnik kökenlerine, bölgesel kökenlerine, oturdukları yerlere göre kısacası birçok etkene göre değişkenlik gösterebilir (Gans, 2007). Dolayısıyla beğeniler eyleyicilerin gelirlerine, mesleklerine, toplumsal statülerine, eğitim düzeylerine göre değişebilmektedir.

Evliliğinde sorunlar yaşayan katılımcıların boş zamanlarını değerlendirmeleri noktasında daha bireysel davrandıkları gözlenmiştir. Bahsedilen sebepten ötürü bu kişilerin, eşleriyle beraber evde olmaktan ziyade, dil kursuna, spora, konsere gitmeyi tercih ettikleri, kendileriyle ve çocuklarıyla zaman geçirmekten daha fazla hoşlandıkları görülmüştür. Çünkü eşiyile beraber evde olmaktan ziyade, dil kursuna, spora, konsere gitmeyi tercih eden katılımcılar kendileriyle ve çocuklarıyla zaman geçirmekten daha fazla hoşlanmaktadırlar. Bu açıdan kendilerine ayırdıkları boş zaman süresi artmaktadır ve kişisel gelişimlerine yönelik bireysel kararlar alabilmektedir. Burada evliliğinde problemi olan katılımcıların, evliliğinde sorun yaşamayan katılımcılara kıyasla daha bireysel kararlar alabildikleri görülmektedir. Her türlü etkinliği beraber yapma düşüncesinden sıyrıldıkları ve kendilerine ait özel zaman dilimlerinde bireysel aktivitelerde bulunabildikleri söylenebilir. Evliliğin bireyin eylemlerini ve bireysel karar alabilme özgürlüğünü kısıtladığını savunan katılımcılar, bununla mücadele etmek için kendilerince çeşitli taktikler geliştirmişlerdir:

Mesela yaz döneminde haftada iki gün dil kursuna gidiyorum geçen sene Ekim ayında 2016 Ekim ayında kişisel gelişim kursuna başladım. Tamamen böyle enerjiler vs. ile alakalı. Onlarla ilgileniyorum. Kendimi geliştirmekle. Onun haricinde mesela şeye yazıldım açık öğretime yazıldım 2016'da. Uluslararası İlişkiler bölümünde okuyorum. Bir de spor üyeliğim var. Ona çok gidemiyorum ama yani hani zaman bulursam. Hafta sonu genelde cumartesi günleri kızım ile birlikte geçiriyorum. Hafta içi onu çok fazla göremediğim için Pazar günü de eğer ailecek bir şey yapmıyorsak ki genelde artık yapmamayı tercih ediyorum hani kendime ayırıp tek başıma kendimle baş başa kalmayı tercih ediyorum. Eşimle boş vakitlerimde bir şey yapmıyorum. (2K7,33)

Tuvalette kitap okuyorum genelde. O da boş vakitlerimin içinde güzel bir boş vakit. Yolculukta kitap okuyorum. Hafta sonları geziyorum. Dalışa gidiyorum. Çanakkale'ye gidiyorum. Kongreye gidiyorum. Spor, müzik her şeyi yapıyorum. Müzik dinliyorum, müzikle uğraşıyorum. Elektro festivale gidiyorum. Yaşıyorum diyeyim... 18 Eylül'den beri yapıyorum bunları, evi terk ettiğimden beri. (2E3,30)

Katılımcıların ifadelerinden hareketle evliliğin bireysel aktivitelerin yerine getirilmesinde engelleyici bir unsur olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bir önceki açıklamada aynı çatı altında yaşayan

katılımcılar çoğunlukla boş zamanlarını beraber geçirerek kendilerine ait bir zaman dilimi yaratamadıklarını anlatırken; evliliğinde sorunlar yaşayan katılımcıların daha bireysel hareket edebildiklerini vurgulayabiliriz. Katılımcının ifadesinde görülen "*boş vakitlerimin içinde güzel bir boş vakit*" tanımlaması evliliğin katılımcıda yarattığı etkinin dışı vurulmuş halidir. Evlilikte eşlerin zamanı beraber geçirmesi dışında kendilerine ait özel alanlarının bulunmaması ya da bu alanların ortadan kaldırılması evlilik hayatında bireylerin *tuvalette okunan kitap* gibi farklı taktikler geliştirmelerine yol açabilmektedir. Evlilikle birlikte sorumluluk alanları genişleyip sadece kişisel tercihlere göre kararlar verilmemesinin farklı bir versiyonu boş zamanın kullanılmasında da görülmektedir. Bu anlamda yalnız kalan bireyler ile evli bireyler arasında boş zamanı değerlendirme ve karar alma noktasında farklılıklar bulunmaktadır.

Tüketim toplumunun yapı taşları arasında yer alan alışveriş merkezleri kentte yaşayan bireyler için vazgeçilmeyen mekanlar arasındadır. Modern toplumlarda boş zaman değerlendirme etkinlikleri arasında alışveriş yapmak ve bunun içinde alışveriş merkezlerine gitmek en fazla tercih edilen aktiviteler arasındadır. Sanayileşme, kentleşme süreçleriyle ortaya çıkan, çalışma zamanının dışında değerlendirilen boş zamanlarda bireyler bu çekim merkezlerinde birer tüketici pozisyonundadırlar. Alışveriş merkezleri, Ritzer'in (2016: 31) tabiriyle "yeni tüketim araçları" olarak adlandırdığı ve "tüketim katedrali" benzetmesini kullanarak sadece bir şey satın almanın dışında kitlelerin boş zamanlarını değerlendirdikleri, ihtiyaçlarını karşıladıkları alanlar şeklinde tanımlanmaktadır. Katılımcılar için alışveriş merkezleri ihtiyaçların karşılandığı bir şeylerin alınıp satıldığı mekanlar olmanın yanı sıra bu alanlarda gezip eğlenerek boş zamanın değerlendirildiği bir yer olma işlevine de sahiptir. Bunun dışında ayrı ayrı takılıp kızlı erkekli gruplarla dışarıda zaman geçirmekten hoşlanan katılımcılar az da olsa kendilerine özerk alanlar yaratarak bireysel takılmayı tercih etmektedirler:

Bazen birlikte bir şeyler yaparız. Bazen ayrı ayrı şeyler yaparız. Ben arkadaşlarımla Alsancak'a gidip bir iki bir şey içmeyi, gezmeyi çok severim, sevdiğim arkadaşlarımla tabi. Onlarla ortak bir şey yapmayı çok severim. Eğer öyle bir planımız varsa ayrı takılırız. O bazen evde olur, bazen arkadaşlarıyla buluşur, bazen ailesinin yanına gider. Birlikte bir şey yapmak istediğimizde de ne yaparız? Maalesef AVM'ler hayatımıza çok girdi. Bizde zaman zaman gideriz belli yerlere. Forum Bornova onlardan bir tanesi severiz orayı. IKEA'yı gezmeyi, kahve içip, sohbet etmeyi severiz. (2E4, 27)

Boş vakitlerimizde gezmeyi seviyoruz. Gezmeye çalışıyoruz onun dışında kitap okumayı da severiz film izlemeyi de severiz. Düzenli olarak eşimden ayrı yaptığım bir şey yok çünkü biz aynı şeyleri yapmaktan hoşlandığımız için beraber yapıyoruz öyle bir arkadaş çevresi de geliştirdi yani eşli kadınlı erkekli on kişi on iki kişi takılabildiğimiz gruplarımız var dolayısıyla oluyor kız kıza çıkıp içtiğimiz ya da onların erkek erkeğe bir yerlere gittiği şeyler ya da ne bileyim tatile gittiğimizde oluyor bazen ama genelde çoğu vaktimizi beraber geçiriyoruz. (2K3, 36)

AVM'ler tüketiciler için boş zaman aktiviteleri adına bir mekan sunmaktadır aynı zamanda evli çiftlerinde sosyalleşebileceği bir alanı içermektedir. AVM'lerin içinde hem çocuklar için oyun alanları mevcuttur hem de yetişkinler için buluşma alanları kapsamında kafeler, yeme içme alanları, sinema, tiyatro ya da etkinlikler düzenlenmektedir. Böylece alışveriş merkezleri sadece alışveriş yapılan bir mekan değil, kent merkezlerinde cazibe alanları olarak da kullanılmakta ve tüketicilere sunulmaktadır.

Boş zamanlarını yürüyüş ve spor yaparak geçiren katılımcı sayısı azdır. Düzenli olarak spor salonuna gidip spor yapan bir kadın katılımcı bulunmaktadır. Aynı zamanda herhangi bir kulüp, dernek ya da vakıf üyeliği bulunan katılımcı sayısı da bir kişi ile sınırlıdır. Dünya Bağışçılık Endeksi'nin (2017) araştırmasına göre Türkiye, gönüllülüğe dayalı çalışmalarda 137 ülke arasında 132. sırada yer almış ve sadece % 2.5' lik bir dilimin gönüllü olarak çeşitli dernek, vakıflarda

faaliyetlerde bulunmuştur. Bu açıdan görüşmelerden çıkan sonuç yapılan araştırmayla paralellik göstermektedir:

Ben işte mümkün mertebe spor yapmayı seviyorum. Çok yapamadığım zamanlarda boş vakitlerimde arkadaşlarımla kahve içmeyi arıyorum bir arkadaşımı nasılsın iyi misin işte müsaitsen kahve içelim, çay içelim diye. (2K4,33)

Ne bileyim boş vakitlerimde ne yapıyorum spora gidiyorum. (2K8,29)

Hafta sonları dersin de daha çok hava güzelse bisiklet sürmeye gideriz, işte yürüyüş yapmayı severiz onun dışında sinemaya, arada sırada gideriz...Onun dışında dernek üyesiyim, Egeyi Sevenler Derneği üyesiyim. Oranın kursları falan var işte, onlara gidiyorum, kişisel gelişim, halkoyunları falan o tarz şeylere katılıyorum. (2K1, 34)

Yapılan çalışmalarda boş zamanlarını televizyon izleyerek geçirenlerin oranları oldukça yüksektir. Bireyler boş zamanlarını değerlendirirken televizyon izlemek ilk sıralarda yer almaktadır (Tel, 2007; Kul, 2019). Televizyon kimi zaman ileti ve anlamların aktarıcısı olarak, kimi zaman da ileti ve anlamların yaratıcısı olarak toplumsal yapı ve ilişkilerdeki önemli aktörlerden biri olmayı sürdürmektedir (Hekimoğlu, 2019: 234). Medya ve sosyal medya araçlarının yaygınlık kazanmasıyla, televizyon varlığını internet üzerinden izlenmeye bıraksa da halen yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Arun'un belirttiği gibi televizyon basitçe teknolojik bir alet, bir ev eşyası olmaktan öte, sosyal, politik, ekonomik ve kültürel bir güçtür. Her ne kadar diğer iletişim sistemleri (internet, bilgisayar, mobil telefon gibi) ona meydan okusa da onun nüfuz alanı yeni teknolojilerle birlikte (kablo yayın, uydu bağlantıları, dijital ve yüksek çözünürlüklü yayın gibi) hayli genişlemektedir. Kültürü şekillendiren ya da basitçe yansıtan bir araç değil, kültürel üretimin ve tüketimin cereyan ettiği bir alandır (Arun, 2013: 63). 2. kuşak katılımcıların 1.kuşağa benzer bir şekilde sıradan bir günleri iş saatleri dışında televizyon seyredip, kitap okuyarak geçmektedir:

Valla boş vaktim çalışmazsam eğer akşamları kitap okurum, film izlerim...Film izlemeyi severim ya da izlediğimiz birkaç yabancı dizi var takip ettiğimiz, kitap okuruz. (2K1,34)

Eve gidiyorum, yemek yiyoruz, sonra televizyona bakıyoruz. Bir şeyler izliyoruz sonra bazen o çekiliyor kendisi ayrı bir şey izliyor, ben çekilip kitap okuyorum. Evdeki sürecimiz genelde bu, rutinimiz. (2E4, 27)

Televizyonun daha bilindik, popüler, daha ulaşılabilir olması (Arun, 2013: 62) onun sadece bir kesim ya da bir sınıf tarafından izlenmesiyle açıklanamamaktadır. Sayılan faktörlerin dışında katılımcıların ekonomik ve kültürel sermayeleriyle bağlantılı olarak onların gündelik hayatlarında televizyon izlemek dahil oldukları sosyal sınıfın ekonomik ve kültürel sermaye birikimiyle de ilgilidir.

Katılımcıların boş zamanlarında dile getirdikleri başka bir aktivite ise dışarıda yemek yeme ya da kahve içmedir. Günümüzde gerek boş zamanlar değerlendirilirken gerekse rutin hayatlarda özellikle orta sınıflar için dışarıda bir şeyler yiyip içmek olağan bir hal almıştır. Dışarıda yemek yeme mekânlarının sayısının artması, çalışan kesimin öğle yemeklerini çoğunlukla dışarıda yemesi, hayat tarzında yaşanan dönüşümlerle dışarıda yemek yemek zorunlu hale getirebilmektedir:

Evde yemek yapmaya üşenirsek bir şeyler yemeğe çıkıp dışarıda yemek yeriz. Bazen daha böyle özel şeyler yapabiliriz. Farklı uzak bir yere gidip, daha güzel bir ortamda akşam yemeği yemek, rakı-balık yapmak gibi. (2E4, 27).

Haftasonları bir arkadaş grubumuz var kalabalık bir on beş kişilik falan onlarla biryerlere gidiyoruz genelde yani böyle akşam bir yere gidip takılmaca böyle. (2K8,29)

Akarçay'ın (2014: 72) da belirttiği gibi Türkiye'de çalışma koşullarının değişmesi, zaman kavramının değişmesi, hane başına çalışan kişilerin sayısının artması, hanedeki çiftlerden her ikisinin çalışması, özellikle kadınların çalışma hayatına daha aktif bir şekilde katılımı ve bu duruma

bağlı olarak toplumsal cinsiyet olgusunun devreye girmesi gibi nedenler dışarıda yeme-içme alışkanlıklarının değişmesine neden olmuştur. 2E4, 27 ile 2K8, 29'da görüldüğü gibi evin dışında yenen yemek ile içilen içecek belirli toplumsal sınıflar için zamanın harcandığı önemli bir tüketim amacı haline gelmiştir. Dışarıda zaman harcamak katılımcıların kültürel ve ekonomik sermayeleriyle ilgili olup rutin içinde sergilenen bir davranış biçimine dönüşmüştür. 1. kuşak katılımcılarla kıyasla 2. kuşak katılımcıların dışarıda daha fazla zaman harcamaları modern hayatın sunduklarıyla ilgili olup kültürel kodlara yüklenen anlamların değişmesini de kapsamaktadır.

Kentleşme ile yaşam koşulları değişip maddi bağımlılıklarda azalmalar görülse de ailedeki duygusal bağılıklar önemini korumaktadır. Çocuk sahibi olmanın ve çocuğa yüklenen anlamda, ekonomik çıkarların yerini, psikolojik işlevlerin aldığı ve bu işlevin öneminin arttığı vurgulanmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Ataca: 2005). Türkiye'de modernleşmenin de etkisiyle ortaya çıkan yeni çocukluk anlayışında çocuğun *özne* olarak kabul edildiğini ve çocuğun bu şekilde yetiştirildiğinden bahsedebiliriz. Katılımcıların da bir kısmı zamanlarının çoğunu çocuklarının bakımıyla ve onların ihtiyaçlarını gidermekle meşgul olmaktadır. Yeni doğum yapmış kadınlar bebeklerinin bakımlarıyla ilgilenirken, hayatlarını onların uyku ve yemek saatlerine göre düzenlemektedirler. Fazlasıyla özen göstererek büyüttükleri çocukları için emek harcayan katılımcılar hayatlarını onlara göre şekillendirmektedirler. Bu durum bazısı için rutinleşmiş ve monoton bir hayat biçiminin oluşmasına yol açmıştır:

Sabah sekiz, sekiz buçuk gibi kalkıyoruz. Sonra işte çocuğu kahvaltı, koşturmacası, sonra bir daha uyut sonra o uyurken hiç önceden olmayan kahve keyfinin ne olduğunu anlayarak kahve içmeye çalışmak, okumak etrafı toplarız. Tekrar uyanır öğlen yemeğini yediririz, onla oynarız sonra ben yemek yaparım sonra eşim gelir. (2K2, 29)

Şu an bebeğe göre hareket ediyoruz. Uyanıyor, beslenmesi, normal günlük temizliği sonra benim kahvaltım vesaire sonra günün yemeği o sırada biraz ilgiye ihtiyacı varsa onunla ilgileniyorum işte tekrar altını sık kirletiyor biraz küçük olduğu için tekrar besleniyor emziriyorum şu an dediğim gibi uyuduğunda ne yapacağımı şaşırtıyorum hangi birine yetişsem biraz dinlensem vs. çünkü yardım eden çok kimse yok gün içinde yalnızız yani. (2K5, 28)

Çocukla Arya'yla birlikte işte kahvaltımız, oyunlar, onun ders zamanı, yemek saatleri. Uyuduğunda zaman kalıyordu eskiden. Şuan uyumadığı için o belki kendi kendine oynarken ben kitap okuyabilirsem okuyorum. (2K6,34)

2. kuşak katılımcılar gündelik hayatlarında hafta içinde işe gitmenin dışında kalan boş zamanlarında pasif aktivitelerle ilgilenerek televizyon izlemekte, kitap okumaktadır; domestik alanın dışında da eşiyile sinema ve tiyatroya gitmekte, dışarıda arkadaşlarıyla buluşmakta, alışveriş merkezlerine gitmekte, dışarıda yeme-içme etkinliklerine katılmaktadırlar. 1. kuşağa kıyasla hafta sonunda yapmış oldukları aktivitelerin çeşitliliğinin artmasında modern hayatın sunduğu dönüşümlerin etkisi fazladır.

Sonuç

Modern öncesi dönemde ve modernleşme sürecinde toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayan ve kültürel yapının biçimlen(diril)mesinde önemli rolü olan evlilik ve aile kurumlarında, gündelik hayat pratikleri sergilenmektedir. Bu kurumlar evrensel değerleri üretmektedir ve bu değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması bağlamında da sosyo-kültürel yapının önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar.

Kuşaklararası evli çiftlerin gündelik hayatlarına ve boş zamanlarını değerlendirme şekillerine ışık tutmaya çalışan bu çalışmada öncelikle gündelik hayat, hayat tarzı, habitus ve boş zaman kavramları tanımlanmış sonrasında teorik düzlemde bunlar açıklanmaya çalışılmıştır. Gündelik hayat tekrara dayalı olsa da kendi içerisinde başka bir alanı barındırır ve bunun da açıklanması gerekmektedir. Gündelik hayatı teorik bir zemini oturtan Lefebvre, "*Gündeliklik*

sadece bir kavram olmakla kalmaz, bu kavram 'toplum'u anlamak için bir ipucu olarak da alınabilir' (Lefebvre, 2007: 40) ifadelerine yer vererek konuyu daha iyi açıklama girişiminde bulunur. Böylece toplumsal alanı çözümlemeye gündelik hayat anahtar bir role sahiptir. Lefebvre için gündelik hayata, yaşanan toplumun dinamikleri yansımaktadır ve bu dinamikler çözümlenebildiği için ayrı bir öneme sahiptir.

Araştırmada 1. kuşağın gündelik hayatları ile boş zaman faaliyetleri iç içe geçmiş durumdadır. Çoğunluğunun emekli olması nedeniyle hayatları rutin ve tekrara dayalı bir düzlemde ilerlemektedir. Televizyon izlemek, kitap okumak, yemek yemek, eş dost ziyaretlerinde bulunmak, park ve bahçelere gitmek sıralayabileceğimiz aktiviteler arasındadır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek 1. kuşak katılımcıların rutin alışkanlıklarının yanında farklı aktivitelerde bulundukları görülmüştür. Sinemaya, tiyatroya gitmek, eşle tatile çıkmak bunlardan birkaçıdır. Bu bağlamda da özel alanda geçirilen zamanın dışında kamusal alanda daha görünür olunmaktadır. 1. kuşağın yanıtlarını cinsiyet bağlamında yorumladığımızda kadın ve erkeklerin sıradan günlerinde ve boş zamanlarını değerlendirmelerinde farklılıklar bulunmaktadır. Emekli kadın katılımcılar için serbest zaman planlaması daha esnek ya da öznel bir serbestlik içinde değildir. Çünkü katılımcılar zamanlarını planlarken kendilerini merkezde konumlandırarak bir hareket alanı yaratmamaktadırlar. Zaman kullanımı öncelikle ev, eş ve çocuklar üzerinden yapılmakta geriye kalan zaman bireysel tercihlere dayalı olarak tüketilmektedir. İş ve ev merkezli sorumlulukların yerine getirilmesinden sonra geriye kalan zaman diliminde katılımcılar dışarıda dostları ve arkadaşlarıyla zaman geçirebilmektedir. Kadınların özel alanda daha çok vakit geçirdikleri, ev işlerine daha çok zaman ayırdıkları görülürken; erkek katılımcıların ise dışarıda daha fazla zaman geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. İlerleyen yaşla birlikte katılımcıların sağlık problemleri nedeniyle de hareket etme kabiliyetleri sınırlanmış olup, zamanı değerlendirmeleri daha pasif etkinlikleri gerçekleştirmeleriyle mümkün olmuştur. Ayrıca eşle birlikte yapılan etkinlik düzeyinin düşük olduğu gözlenmiş, eş dost, akraba ziyaretlerine beraber gitme alışkanlığının daha yüksek bir düzlemde seyrettiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. kuşak katılımcıların sosyal ve kültürel sermayelerinin yüksek olması, eğitim düzeylerinin yüksek olması, anlaşılarak aşk evlilikleri yapmış olmaları, kadın katılımcıların çalışma hayatında yer almaları, hanede çiftlerin her ikisinin de çalışması, çalışma koşullarının değişmesi gibi nedenlerle gündelik hayat pratikleri dönüşüme uğramıştır. 2. kuşak katılımcıların gündelik hayatlarına ve boş zaman etkinliklerine bakıldığında zamanı değerlendirme şekillerinin ilk kuşağa kıyasla daha çeşitli olduğu yorumlanabilir. Özellikle hafta içinde çalışma saatlerinin dışında yapılan aktiviteler 1. kuşakla benzer olsa da hafta sonları yapılan etkinliklerin farklılaştığı görülmüştür. Zamanı değerlendirme konusunda eşle beraber hareket etme isteği katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Sinemaya ve tiyatroya gitmek en fazla yapılanlar arasındadır. 2. kuşak katılımcıların gündelik yaşam pratikleri toplumsal yapıdaki değişimlerle beraber farklılaşmakta, kapitalist ekonomik sistemde yer alan tüketim kalıplarına uygun olarak da değişmektedir. Ritzer'in tabiriyle "tüketim katedralleri" olarak adlandırılan alışveriş merkezlerinde boş zamanın değerlendirilmesi de yaygın bir alışkanlık haline gelmiştir. Özel alanda ise kitap okumak, film seyretmek çiftlerin yapmaktan hoşlandıkları pasif aktiviteler arasındadır. Sadece evliliğinde problemleri olanların bireysel hareket etmeye daha meyilli oldukları söylenebilir. Bu bağlamda katılımcıların pasif yaşama kıyasla, bireysel yapabilecekleri daha aktif bir yaşam şeklini benimsemeye daha yaygın oldukları gözlenmiştir.

Toplumsal değerlerin ve normların etkisiyle oluşturulan cinsiyet kültüründe kadınlık ve erkekliğe dair tanımlamalar oluşturulur. Bu tanımlamaları kapsayan özellikler toplumsallaşma süreci boyunca öğrenilir buna uygun davranışlar sergilenir zaman içerisinde de içselleştirilir. Bu anlamda toplumsal düzlemde kadından ve erkekten beklenenler birbirinden farklılıklar sergiler. Çalışmada da 1. kuşak kadın katılımcılardan geleneksel anlamda tanımlayabileceğimiz kadınlık tanımının içini dolduran rollerin yerine getirilmesi beklenmektedir. 2. kuşak katılımcıların 1. kuşak katılımcılara kıyasla var olan toplumsal cinsiyet rollerindeki katı işbölümünün esneklediği daha

katılımcı bir anlayışın benimsendiği gözlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, 2. kuşak evli katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili paylaşımlarının arttığı ve 1. kuşağa kıyasla daha eşitlikçi bir yapıyı gündelik hayatlarında uygulamaya koydukları söylenebilir. Araştırmaya katılan 1. kuşak kadın katılımcıların rol paylaşımının 2. kuşak kadın katılımcılara kıyasla daha az olduğu görülmüştür.

Böylece domestik alanda evliliğin sorumluluklarının yapılmasında her iki kuşakta da kadınların aktif olduğunun altı çizilebilir. Günümüzde çalışma hayatında daha görünür olan kadınların yükünün arttığını ve bununla çalışma da 2. kuşak kadın katılımcılarca yerine getirildiği söylenebilir. 1. kuşak kadınların istihdama katılım düzeyi düşük olsa da çalışan kadınlardan dahi evlilikten beklentiler ve onlardan beklenenler çalışmayan ev kadınlarından farklı değildir. Kadın çalışsa dahi evin düzeni, çocuğun bakımı konusunda temel sorumluluk ona aittir. Bu bağlamda eşyle aynı evin içinde yaşamaya başlayan kadınların zamanı değerlendirmeleri bekar dönemlerine kıyasla değişmektedir. Evlilik sonrasında çocuk sahibi olmak da çiftlerin zamanlarını değerlendirmelerinde değişim yaşamalarına yol açmaktadır. Zamanını çocuğunun hayatına göre şekillendirdiğini belirten 2. kuşak kadın katılımcılar geleneksel cinsiyete dayalı işbölümünde kadından beklenenleri yerine getirerek bu rolleri yeniden üretmeye devam etmektedirler.

Modernitenin de etkisiyle toplumsal düzende aile ilişkileriyle sınırlı olan dar sosyal çevre; sosyal ilişki ağlarının artmasıyla genişlemiş arkadaş grupları da bu alana dahil olmuştur. Dolayısıyla zaman kullanımı açısından da farklılıklar yaşanmıştır. Akrabalar ile özel alanlarda geçirilen zamanda azalma gözlenirken; arkadaşlarla kamusal alanlarda geçirilen zaman artmıştır. 2. kuşak katılımcıların hayat tarzlarında gündelik yaşam pratiklerinden kişisel tercihlerine, boş zaman faaliyetlerinden sosyal ilişkilerine kadar farklılıklar gözlenebilmektedir. Bu farklılıklar katılımcıların ekonomik ve kültürel sermayeleri bağlamında kendi habituslarını şekillendirme biçimine bağlıdır. İki kuşaktaki katılımcıların da farklı toplumsal sınıflarda yer alması ve bu sınıfların farklı habituslara sahip olması benzer olmayan beğeni biçimlerini ve hayat tarzlarını yaratabilmektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzeye göre zamanlarını değerlendirmeleri benzer olmamaktadır. Aynı kuşak içerisinde de bu farklılıkların bulunduğu söylenebilir. Ayrıca, rutin olarak adlandırılan faaliyetlerin her iki kuşakta da yapıldığı gözlenmiştir. 2. kuşak katılımcıların modern dünyanın sunduğu hizmetlerden daha fazla faydalandıklarını görebilmekteyiz. Geleneksel değerlerin 1. kuşakta daha baskın olması zamanı şekillendirmelerinde de etkili olmuştur. 2. kuşağın ise değişen dünya düzeninin etkisiyle hem geleneksel hem de modern değerleri benimsemeleri hayatlarına daha farklı bir perspektiften bakmalarına neden olabilmış ve bu bakış açısı hem gündelik hayatlarına hem de boş zamanlarına sirayet etmiştir.

Kaynakça

- Abadan, N. (1961). "Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetleri", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, Ajans Türk Matbaası.
- Akarçay, E. (2014). *Sınıfçı farklılaşma ve sınıfçı bütünleşme biçimi olarak Eskişehir'de orta sınıfın yeme-içme örüntüleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akgül Gök, F. (2013). *Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, G. (2013). "Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: erkek egemen bir toplumda kadın olmak", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1): 53-72.

- Arslan, Z. (2011). *Urban middle class, lifestyle and taste in Keçiören and Çankaya*, Ankara: *distinction through home furniture, furnishing and decoration*, Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arun, Ö. (2009). "Yaşlı bireyin Türkiye serüveni: Türkiye’de yaşlı bireyler arasında kültürel sermaye dağılımı", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1): 77-100.
- Arun, Ö. (2013). "Rafine beğeniler ya da sıradan hazlar? Türkiye’de beğenin, ortamın ve tüketimin analizine ilişkin bir model", *Kültür ve İletişim*, 16, (2):45-72.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*, Sentez Yayıncılık.
- Başak, S., Kınır, S. ve Yaşar, Ş. (2013). *Kadının görünmeyen emeği: ikinci vardiya*, ANKA Kadın Araştırma Merkezi, Rapor No:01.
- Bates, D. (2013). *21. yüzyılda kültürel antropoloji insanın doğadaki yeri*, (Çeviren: Suavi Aydın), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bayhan, V. (2014). "Milenyum veya (y) kuşağı gençliğinin sosyolojik bağlamı", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2 (3): 8-25.
- Bennett, A. (2018). *Kültür ve gündelik hayat*, (Çeviren: Nagehan Tokdoğan, Burcu Şenel ve Umut Yener Kara), Phoenix Yayınevi.
- Berger, L. P., Luckmann. T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası*, (Çeviren: Vefa Saygın Öğütle), Paradigma Yayınları.
- Bora, A., Üstün, İ. (2008). *Sıcak aile ortamı: demokratikleşme sürecinde kadın ve erkekler*, Tesev Yayınları.
- Bora, A. (2016). *Kadınların sınıfı ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*, İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2014). "Vive la crise: sosyal bilimlerde heterodoksi için", (Çeviren: Güney Çeğin), *Ocak ve Zanaat*, (Derleyenler: Güney Çeğin vd.), İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Pratik nedenler*, (Çeviren: Hülya Uğur Tanrıöver), Hil Yayınları.
- Bourdieu, P. (2016). *Eril tahakküm*, (Çeviren: Bediz Yılmaz), Bağlam Yayıncılık.
- Calhoun, C. (2014). "Bourdieu sosyolojisinin ana hatları", (Çeviren: Güney Çeğin), *Ocak ve Zanaat*, (Derleyenler: Güney Çeğin vd.), İletişim Yayınları.
- Chaney, D. (1999). *Yaşam tarzları*, (Çeviren: İrem Kutluk), Dost Yayınevi.
- De Certeau, M. (2009). *Gündelik hayatın keşfi 1*. (Çeviren: Lale A. Özcan) Dost Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2000). "Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de aile ve kadın emeği", *Toplum ve Bilim*, 86, Güz: 139-170.
- Dedeoğlu, S., Şahankaya, A. (2015). "Türkiye’de iş ve aile yaşamını uyumlaştırma politikaları", (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, *2000’ler Türkiye’sinde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet*, İmge Kitabevi.
- Donovan, J. (2014). *Feminist teori*, (Çeviren: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan), İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y. (2003). "Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? bu ilişki nasıl çalışılabilir?", *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4), 83-88.
- Esping-Andersen, G. (2011). *Tamamlanmamış devrim*, (Çeviren: Selin Çağatay), İletişim Yayınları.
- Fichter, J. (2004). *Sosyoloji nedir?* (Çeviren: Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık.

- Gans, H. (2007). *Popüler kültür ve yüksek kültür*, (Çeviren: Emine Onaran İncirlioğlu), Yapı Kredi Yayınları.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve bireysel-kimlik*, (Çeviren: Ümit Tatlıcan), Say Yayınları.
- Göker, E. (2014). "Ekonomik indirgemeci mi dediniz ?", *Ocak ve Zanaat*, (Derleyen: Güney Çeğin vd.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). "Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15 (3), 157-171.
- Hartmann, H. (2016). "Marksizmle feminizmin mutsuz evliliği", *Kadının görünmeyen emeği*, (Hazırlayan: Gülnur Acar-Savran, Nesrin Tura Demiryontan), Yordam Kitap.
- Hekimoğlu, G. (2019). *Televizyondaki agora: bir kamusal alan imkânı olarak televizyon*, Gece Akademi.
- Helvacıoğlu, F. (1996). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik 1928-1995*, Kaynak Yayınları.
- IPSOS (2018). Ipsos Dijital Hayatlar Araştırması: www.ipsos.com.tr. (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2018).
- Kağıtçıbaşı, Ç., Ataca B. (2005). "Value of children and family change: a three-decade portrait of from Turkey", *Applied Psychology: An International Review*, 54 (3): 317-337.
- Kandiyoti, D., Saktanber A. (2005). *Kültür fragmanları: Türkiye’de gündelik hayat*, Metis Yayınları.
- Karademir-Hazır I., Kalaycıoğlu, S., Çelik, K. (2016). "Orta sınıfların farklı kesitleri: sınıf geçmişi, kültür ve mesleki statü", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 19, (2): 64-107.
- Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*, Gazi Kitabevi.
- Kul, Z. (2019). *Nevşehir il merkezinde çalışan kadın öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyoloji ve antropolojiye niteliksel yöntem ve araştırma*, Bağlam Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2007). *Modern dünyada gündelik hayat*, (Çeviren: Işın Gürbüz), Metis Yayınları.
- Lefebvre, H. (2012). *Gündelik hayatın eleştirisi 1*, (Çeviren: Işık Ergüden), Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2015). *Gündelik hayatın eleştirisi 3*, (Çeviren: Işık Ergüden), Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016). *Mekânın üretimi*, (Çeviren: Işık Ergüden),: Sel Yayıncılık.
- Lower, J. (2008). Brace yourself here comes generation y, *Critical Care Nurse*, 28 (5): 80-85.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*, (Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Bilim Sanat Yayınları.
- Özmen, Z. (2017). *Beyaz yakalı yaşam tarzları*, Phoenix Yayınları.
- Özdil, M. (2017). "Kolektif ve bireysel kimlikler bağlamında sosyal bütünleşme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28: 383-400.
- Öztimur, N. (2014). "Feminist teoride pierre bourdieu tartışmaları", *Ocak ve Zanaat*, (Derleyenler: Güney Çeğin, vd), İletişim Yayıncılık.

- Öztürk, A. B. (2014). *Erkeklik ve kadına yönelik şiddet: eşine şiddet uygulayan erkekler*, Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Palabıyık, A. (2011). "Pierre bourdieu sosyolojisi: habitus, sermaye ve alan üzerine", *Liberal Düşünce Dergisi*, 61-62: 121-141.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK). (2018). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf>, (Erişim Tarihi: 08.09.2019).
- Ritzer, G. (2016). *Büyüsü bozulmuş dünyayı büyülemek*, (Çeviren: Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları.
- Sancar, S. (2013). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti erkekler devlet, kadınlar aile kurar*, İletişim Yayınları.
- Şahin, Ö., Balta, E. (2001). "Gündelik yaşamı dönüştürmek ve marksist düşünce", *Praksis*, (4): 185-217.
- Tatlıcan, Ü., Çeğin, G. (2014). "Bourdieu ve giddens: habitus veya yapının ikiliği", *Ocak ve Zanaat*, (Derleyenler: Güney Çeğin vd.), İletişim Yayınları.
- Tatlıl, E. (2009). "Kent ve kentli kimliği: İzmir örneği", *Ege Akademik Bakış*, 9, (1): 319-336.
- Tekeli, Ş. (2010). *Kadınbakış açısından 1980'ler Türkiye'sinde kadın*, İletişim Yayınları.
- Tekin, N. (2012). "Tüketim temelli hayat tarzları ve gösteri mekanı olarak kentler", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını*, (2): 69-84.
- Tel, M. (2007). *Öğretim üyelerinin boş zaman etkinlikleri üzerine sosyolojik bir araştırma: Doğu Anadolu Örneği*, Yayınlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tezcan, M. (1994). *Boş zamanların değerlendirilmesi sosyolojisi*, Atilla Kitabevi.
- Twenge, J. M. (2013). *Ben nesli*, (Çeviren: Esra Öztürk), Kaknüs Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2012). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>, (Erişim Tarihi: 05.05.2019).
- Walby, S. (2016). *Patriarka kuramı*, (Çeviren: Hülya Osmanağaoğlu), Dipnot Yayınları.
- Yücebaş, M. (2016). *Yerli ve milli gündelik hayat*, İletişim Yayınları.

1. ve 2. Kuşak Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikler

Kod	Yaş ⁵	Doğum tarihi	Eğitim	Doğum yeri	Meslek-Statü
1K1, 62	62	1955	Ön lisans	Kırklareli	Emekli
1K2, 57	57	1960	Lise	Bilecik	Serbest Meslek
1K3, 62	62	1955	Lise	Afyon	Emekli
1K4, 58	58	1959	Üniversite	Ankara	Doktor
1K5, 68	68	1949	İlkokula gitmemiř	Hatay	Ev kadını
1K6, 64	64	1953	Üniversite	Aydın	Emekli
1E1, 61	61	1956	İlkokul	İzmir	Emekli
1E2, 55	55	1962	Lise	Afyon	Emekli
1E3, 59	59	1958	İlkokul	Balıkesir	Emekli
1E4, 65	65	1952	Üniversite	Manisa	Emekli
1E5, 63	63	1954	İlkokul	Erzurum	Memur
1E6, 64	64	1953	Üniversite	Aydın	Emekli
1E7, 63	63	1954	Üniversite	Konya	Emekli
2K1, 34	34	1983	Üniversite	İzmir	Serbest Meslek
2K2, 29	29	1988	Üniversite	İzmir	Serbest Meslek
2K3, 36	36	1981	Yüksek L.	Aydın	Akademisyen
2K4, 33	33	1984	Yüksek L.	İzmir	Öęretmen
2K5, 28	28	1989	Üniversite	İzmir	Öęretmen
2K6, 34	34	1983	Ön lisans	İzmir	Ev kadını
2K7, 33	33	1984	Ön lisans	İzmir	Kalite uzmanı
2K8, 29	29	1988	Üniversite	İzmir	Bilgisayar mühendisi
2E1, 27	27	1990	Üniversite	Bursa	Memur
2E2, 37	37	1980	Üniversite	Denizli	Makine mühendisi
2E3, 30	30	1987	Doktora	Çanakkale	Diř hekimi
2E4, 27	27	1990	Yüksek L.	İzmir	Araştırma görevlisi
2E5, 34	34	1983	Üniversite	Konya	Elektrik mühendisi

⁵ Katılımcıların yaşları araştırmanın gerçekleştiği 2017 yılı baz alınarak hesaplanmıştır.